

agentuur

Eesti Teatri Agentuur tutvustab

2/2013 SAKSA ERI

DANIEL KEHLMANN „Vaimud Princetonis“ (<i>Geister in Princeton, 2011</i>).....	2
OLIVER KLUCK „Ooteruum nimega „Tulevik““ (või ka „Tuleviku ooteruum“ või „Tuleviku eesruum“) (<i>Warteraum Zukunft, 2010</i>).....	10
WOLFRAM LOTZ „Sõnumid kõiksusesse“ (<i>Einige Nachrichten an das All, 2011</i>)	13
PHILIPP LÖHLE „See“ (<i>Das Ding, 2011</i>).....	17
FALK RICHTER „My secret garden“ (ka originaali pealkiri on ingliskeelne, <i>2010</i>).....	21
KATHRIN RÖGGLA „Lastemuretsemised“ või „Lastesõjad“ (<i>Kinderkriegen,</i> <i>2012</i>).....	24
ROLAND SCHIMMELPFENNIG „Idomeneus“ (<i>Idomeneus, 2008</i>).....	27
ROLAND SCHIMMELPFENNIG „Lendav laps“ (<i>Das fliegende Kind, 2012</i>).....	31
ROLAND SCHIMMELPFENNIG „Neli ilmakaart“ (<i>Die vier Himmelsrichtungen,</i> <i>2011</i>).....	34
ROLAND SCHIMMELPFENNIG „Peggy Pickit näeb jumala palet“ (<i>Peggy Pickit</i> <i>sieht das Gesicht des Gottes, 2010</i>).....	38
ROLAND SCHIMMELPFENNIG „Talvine pööripäev“ (<i>Wintersommerwende</i> <i>2014</i>).....	42
PETER STAMM „Kohaku suudlus“ (<i>Der Kuss des Kohaku, 2004</i>)	45
PETER STAMM „Taubenhaini tütreid“ (<i>Die Töchter von Taubenhain, 2004</i>)...	52
PETER STAMM „Plaani planeerimine“ (<i>Die Planung des Planes, 2000</i>)	61
PECA ŞTEFAN „Kõietantsijad“ (<i>Drahtseilakrobaten, 2010</i>).....	63
NIS-MOMME STOCKMANN „Mees, kes neelas alla maailma“ („ <i>Mann, der die</i> <i>Welt aß</i> “, 2009)	70

DANIEL KEHLMANN „Vaimud Princetonis“ (*Geister in Princeton, 2011*)

www.theater-graz.com/schauspielhaus

3N + 15M

TEGELASED:

Kurt Gödel: 40-50-aastane mees

Adele Gödel: u 50-aastane naine

Teised tegelased:

(NB! Tegelaste vanus on tegelikult tõlgendatav, sest kuigi tegemist on suures osas ajalooliste tegelaskujudega, teadlaste ja filosoofidega, ilmuvad nad lagedale erinevatel ajahetkedel ning ka pärast oma surma vaimudena)

Gödeli alter ego: 40-50-aastane mees

Noor Kurt Gödel: u 20-aastane mees

Noor Adele Gödel: ligi 30-aastane naine

Harry Woolf, IAS direktor: vanus mulle teadmata, ilmselt 50-60-aastane mees

Hao Wang, Gödeli assistent: noor mees

Albert Einstein: 50-60-aastane mees

John von Neumann: 40-50-aastane mees

Strinetzki, Austria lähetuse töötaja: u 50-aastane mees

Moritz Schlick: u 50-aastane mees

Hans Hahn, Gödeli doktoritöö juhendaja: u 50-aastane mees

Otto Neurath: u 50-aastane mees

Friedrich Waismann: 35-40-aastane mees

Hans Nelböck, üliõpilane: noor mees

Karl Menger, üliõpilane: noor mees

Kulakin, vene ametnik: u 30-aastane mees

Mirkutkin, vene ametnik: u 30-aastane mees

Kurt Gödeli ema: u 35-aastane naine

Kurt Gödel lapsena

Daniel Kehlmann (s 1975) on sündinud Münchenis, elab ning töötab Viinis ja Berliinis. Tema kirjandustegevust on pärjatud arvukate auhindadega. Rahvusvahelise edu osaliseks sai Kehlmanni romaan „Ich und Kaminski“ (e.k 2010 „Mina ja Kaminski“), eelkõige aga „Die Vermessung der Welt“ (e.k 2008 „Maailma mõõtmine“), mida võib nimetada üheks suurima tähelepanu pälvinud saksa romaaniks pärast Teist maailmasõda. Pärast menuki sündi on Kehlmanni sulest ilmunud veel romaan „Ruhm“ (e.k 2009 „Kuulsus“). Lisaks romaanidele ja novellidele on Kehlmann avaldanud esseistikat ning 2011 septembris tuli Kehlmann lagedale esimese näidendiga.

Kehlmanni romaanidest ja novellidest on raske selget ja ühemõttelist kokkuvõtet teha, sest selgus ja ühemõttelisus on sellest ironiameistrist kaugel – sama kehtib tema esimese, Grazis, Austrias, septembris 2011 esmakordselt lavale tulnud näidendi kohta.

„Vaimud Princetonis“ käsitleb paljusid Daniel Kehlmanni lemmikteemasid: kuulsust, tegelikkuse ja väljamõeldise (hullumeelsuse) piire, aega ja ruumi, jõudes taas kord järeldusele, et maailm on oma hullumeelsuses ja mitmekesisuses kõigest üle.

Pikemalt Kehlmannist ja tema lemmikteemadest ja stiilist: Kristel Kaljund, „Fenomen Saksa kirjanduses: Daniel Kehlmann“, Vikerkaar, 7/8.2010, lk 45-64.

KOKKUVÕTE:

„Vaimud Princetonis“ kujutab olukordi vaimuhiiglase Kurt Gödeli ja tema naise Adele elus teljel Viin-Princeton. Mängides faktide, väljamõeldiste ja filosoofiaga, balansseerib lugu ebatavalise mõttevõime, loogilise sädelevuse ja enesehävitusliku ratsionalismi piiril. Ajaloolised geeniused on Kehlmanni esitluses lihast ja verest inimesed oma võlude ja puudustega.

Loo peategelane on Kurt Gödel (s 1906 Brnos, tookordses Austria-Ungari Keisririigis) on eluvõoras, jälitamismaania all kannatav, peast segane geniaalne matemaatikaprofessor ja ajafilosoof, kes 24-aastaselt tuli välja revolutsiooniliste mitte-täielikkuse teoreemidega, tõestades hiljem ajas reisimise teoreetilist võimalikkust. Ometi ei kujutata tema olgugi põnevat elu

(„tugevalt juudistunuks“ tembeldatud Gödel põgenes naisega Hitleri jälitamise eest läbi Siberi avaruste USAsse) lineaarselt, vaid Gödel rändab kohe esimeses stseenis ajas „lõppu“, osaledes oma matusel objektiivse surnuna, väikese madruseülikonnas poisina oma kirstu kõrval. Juba Gödeli enda loogika ei tunnista Einsteini relatiivsusteooriat järgides kriteeriume nagu „enne“ või „pärast“ ja sootuks mitte kriteeriumi „lõpp“. Näidendis vahelduvad pidevalt erinevate ajahetkede Gödelid (neid on kokku neli: Gödel lapsena, noore teadlasena, vana pagulasena ja tolle *alter egona*, kes postuumselt oma tegevust kommenteerib), olles ikka ja jälle ka korraga laval ja suheldes omavahel; tegevus toimub vaheldumisi Brünnis-Wienis-Siberis-Princetonis. Kehlmanni lakoonilist huumorit annab seejuures rakendada igas stseenis, näiteks pannes Gödelite elu ohustavad lumevangis nõukogude sõdurid tšehhovlikult sääskede ja viina üle filosoferima, Viini teadusringkonna arutlema Wittgensteini üle (kaasates mõlemasse stseeni näiteks ka mõned juba teispoolsusesse lahkunud tegelased), või esitledes geeniuse abikaasa troostitud elu mehe elukorraldaja ja toidumaitsjana – kui naine satub haiglasse, sureb abikaasa oma loogikale truuks jäädes nälga (arutades postuumselt, et tema ennustus, et ta mürgitatakse, täitus: kuna ta keeldus mürgitatud toitu söömast, ta järelikult näljutati surnuks).

Kuigi tegevuspaigad ja ajahetked vahelduvad, on raamsündmuse paigaks ja ajaks Princeton, USA väikelinn, 1950. aastatel. Igal õhtul astub *Institute for Advanced Studies* uksest välja ebavõrdne sõbrapaar: pagulasest maailmakuulus füüsik Albert Einstein, elurõõmus, hästi toituv, enamasti sokkideta, ja samuti pagulane Kurt Gödel, matemaatik, eluvõõras, kõhnunud, suvelgi soojalt riides. Einsteini võlub Gödeli ebatavaline mõttelend – seepärast ta instituudis käibki, et Gödelit koju saata. Inimpeelglik, jälitamismaania all kannatav Gödel omakorda tunneb ennast vabalt vaid Einsteini seltskonnas.

HINNANG:

Tegemist on sädeleva tekstiga, mis on oma verbaalsuses vägagi kõitev. Dialoogid on haaravad, sügavam filosoofia ja lühikesed pilgud matemaatika maailma vahelduvad kõige inimlikumate olukordadega. Lavastamisel on omaette pähkliks kindlasti aja ja ruumi pidev vaheldumine ja kohati samaaegselt esinemine. Grazis lahendati see klaasseinaga, mis aeg-ajalt oli

tuhm, aeg-ajalt läbipaistev, võimaldades erineval ajal tungida parasjagu käsilolevasse. Tegelased teeb kõitvaks nende inimlikkus – tegemist on rea ajalooliste suurkujudega, ometi huvitavad neid sageli isiklikud piasjad enam kui teadus (olgu siis juuksed, kellegi teise arvamus neist endist vms). Kehlmanni huumor paistab läbi igast reast.

KATKENDID:

Kolmas jagu

(Uks lendab lahti, lumi keerleb tупpa. Üks sõdur tõukab Kurt ja Adele Gödeli sisse ning lahkub taas. Adele tassib kahte hüiglasuurt kohvrit, Gödeli käed on tühjad.)

ADELE: Kas siin on Austria konsulit? See tähendab, Saksa. Kas te saate minust aru?

KULAKIN: Mis ta ütles?

MIRKUTKIN: Kust mina seda teadma peaksin!

ADELE: Me peame tagasi rongi peale saama! See kõik on eksitus. Mu mees ei tahtnud kedagi tülitada, ta vaatab alati niimoodi. Me oleme teel Yokohamasse, sealt sõidame laevaga USAsse.

KULAKIN: Kas ta ütles USA?

ADELE: Ta ütles USA, ta saab minust aru!

MIRKUTKIN: Mis ta ütles?

ADELE: Mida te ütlesite? Me ei räägi vene keelt. Ma oskan pisut prantsuse keelt. Parles-vous Français?

KULAKIN: Mis ta ütles?

MIRKUTKIN: Ükskõik, vähemalt on keegi siin. Nii on vähem igav.

GÖDEL: Kakskümmend päeva ei päikest ega tähti. Kõik on must. Maailm on jäljetult ära pühitud. Õigupoolest ilus.

ADELE (*kannatamatult, nagu lapsele*): Istu, Kurtsy!

(Gödel istub apaatselt ühele kohvritest.)

ADELE (*sorib käekotis*): Meil on kehtivad passid väljasõiduloa ja transiitviisaga, lisaks kirjalik vandetunnistusavaldus *Institute for Advanced...* Kurtsy, mis selle nimi on? Professor John von Neumanni poolt väljastatud vandetunnistusavaldus.

(Mirkutkin sirutab käe välja, Adele ulatab talle paberid. Mirkutkin annab need neile pilku heitmata Kulakinile.)

KULAKIN *(silmitseb rahulolematult pabereid oma käes)*: Nüüd ma juba tahaksin, et nad ei oleks enam siin.

MIRKUTKIN: Kui nad vähemalt rääkida oskaksid.

ADELE: Minu abikaasa on kuulus matemaatik! Teil tuleb pahandusi, kui te meid arreteerite. Kurtsy, on sul külm?

GÖDEL: Jah, külm on mul tõepoolest.

ADELE: On sul kõht tühi?

GÖDEL *(kohkunult)*: Ei!

ADELE: Kurtsy, sellisel raskel reisil –

GÖDEL: Me poleks pidanud kuhugi reisima.

ADELE *(karjub)*: Me pidime, sest kõik pidasid sind juudiks! Ja pead sa ka alati silma torkama! Isegi vagunisaatjale torkasid silma!

GÖDEL: Ma ei teinud midagi.

ADELE: Kuid võõral maal ei vaadata inimesi niimoodi! Seda peab sulle kõhutunne ütlema! Muidugi tõstetakse sind rongist maha, kui sa niimoodi vaatad! Mida me nüüd teeme, kui meid ei lubata edasi sõita?

GÖDEL: Adsel, palun. Siis me jääme siia.

(Adele hakkab nutma.)

GÖDEL: Sa ülehindad ruumi ja aega. Kus me ka ei oleks, me oleme siin.

Ruum ei muuda definitsiooni. Me oleme kõikjal me ise.

KULAKIN: Nüüd, kui ta nutab, on päris lõbus.

MIRKUTKIN: Kui neist aru saaks, oleks lõbusam.

GÖDEL: Muidugi oleks ka mina meelsamini Viinis kui siin. Kuid Princeton...

Adsel, kas me oleme Princetonis või Mongoolias, sel pole ju vahet.

MIRKUTKIN: Igatahes peame nad üle kuulama.

KULAKIN: Üle kuulama?

MIRKUTKIN: Seekord sina. Viimati kuulasin mina.

KULAKIN: Millal see oli?

MIRKUTKIN: Viimati!

KULAKIN: Ei mäleta.

MIRKUTKIN: Sa ei ole ometi viimast korda unustanud!

KULAKIN: Pealegi ei oska nad rääkida.

ADELE: Kurtsy, mis sa arvad, kas me saaksime kuidagi Albert Einsteiniga ühendust?

GÖDEL: Adsel, Einstein ei saa meid aidata. Teda ei ole siin. Siin on lumi. Keegi ei saa meid aidata.

MIRKUTKIN: Võib-olla oleks parem nad kohe maha lasta.

KULAKIN: Lihtsam oleks.

ADELE (*osutab Mirkutkinile*): See tundub sõbralik. Võib-olla saab temaga asju ajada.

MIRKUTKIN: Peame vaid blanketile kirjutama, et nad tunnistasid midagi üles.

GÖDEL (*meestele „vene keeles“, st rõhutatult aeglaselt ja sõnu otsides*): Palun, meil on kõik vajalikud paberid. Meie viisad kehtivad. Mul on kontakte Moskva Akadeemias, professor Valentinov, professor Maronov, professor Sobakewitsch.

MIRKUTKIN: See oskab rääkida!

ADELE: Mis sa ütlesid?

KULAKIN: Teie seal, püsti!

GÖDEL (*tõuseb püsti*): Me oleme läbisõidul, me passid kehtivad, meil on transiitviisa. Palun lubage meil tagasi rongi peale minna.

KULAKIN (*osutab toolile oma laua ees*): Siia, istuda, ruttu!
(*Gödel läheb Kulakini laua juurde ja istub.*)

ADELE: Kurtsy, sa oskad vene keelt?

GÖDEL: Pisut.

ADELE: Mispärast?

GÖDEL: Adsel, see on ainult üks keel. Ma olin kirjavahetuses vene loogikateadlastega.

MIRKUTKIN: Muliseb jälle.

KULAKIN: Köhn mees, räägi normaalselt!

GÖDEL (*alandlikult*): Vabandust.

KULAKIN (*osutab paberitele, millele ta pole pilkugi heitnud*): Pitsatid on puudu.

MIRKUTKIN (*samuti pilkugi heitmata*): Need on absoluutselt puudulikud.

GÖDEL: Adsel, kas ma peaks neile altkäemaksu pakkuma?

ADELE: Hästi ettevaatlikult, Kurtsy!

GÖDEL (*ametnikele*): Kas teile võib altkäemaksu pakkuda?
(*Hämmastunud vaikimine.*)

KULAKIN: Mida te ütlesite?

GÖDEL: Kas tohib teile altkäemaksu pakkuda.

ADELE: Kurtsy, teed sa seda ettevaatlikult?

GÖDEL: Ära muretse.

(Kulakin und Mirkutkin jõllitavad teda. Lõpuks tõuseb Kulakin püsti, läheb akna juurde ja avab selle. Lumi sajab tuppa.)

KULAKIN (röögib õue): Las rong ootab!

(Ta suleb akna, läheb aeglaselt oma kohale ja istub taas laua äärde. Siis valab ta endale viina, joob klaasi tühjaks, kallab uuesti täies. Ta vaatab Mirkutkinit. Too tühjendab samuti viinaklaasi. Kulakin valab kallab talle uue klaasitäie. Nad jõllitavad Gödelit.)

Neljas jagu

EINSTEIN: Üks eksamiküsimusi puudutab kongressi. Kahekojasüsteem ja –

GÖDEL: Absoluutne jama!

EINSTEIN: Asi pole teie arvamuses.

GÖDEL: Nad usuvad, et suudavad oma põhiseadusega diktatuuri ära hoida, kuid see on loogikavigu täis.

EINSTEIN: Kas te kavatsete seda kohtunikule öelda?

GÖDEL: Ainult kui ta küsib.

EINSTEIN: Te tahate ometi ameerika kodakondsust.

GÖDEL: Mul pole valikut.

EINSTEIN: Niisiis peate te loogikavigade koha pealt suu! Võtame Ameerika kaks parteid. Ajalooliselt –

GÖDEL: Ma valiksin vabariiklased.

EINSTEIN: Te olete peast segi.

GÖDEL: Kuid mul on selleks õigus, see seisab põhiseaduses.

EINSTEIN: Te ei taha ometi minna putkasse ja valida partei, mis –

GÖDEL: Miks putkasse?

EINSTEIN: Kas te pole siis millestki aru saanud? Iga nelja aasta tagant antakse valimisputkas oma hääl kas –

GÖDEL: Mina mitte.

EINSTEIN: Ja te kavatsete kohtunikule seda öelda?

GÖDEL: Minu hääl ei muuda midagi.

EINSTEIN: Iga hää! loeb.

GÖDEL: Einstein, te teate sama hästi kui mina, et see on jama. Kui sada miljonit inimest lähevad valima, ei muuda minu hää! mitte midagi.

EINSTEIN: Ja kui kõik nii arvaks?

GÖDEL: Kuid kõik ei arva. Inimesed ei ole mõtlemisvõimelised ja usuvad seda lolli propagandat, et iga hää! loeb. Ainult siis, kui kõik mõistaksid, et nende hää! ei muuda midagi, ja jääksid koju, ning mina oleksin ainus, kes läheb valima, võib-olla veel vaid teie ja Neumann, – *siis* muudaks minu hää! midagi. Ja siis ma valiksin vabariiklased.

EINSTEIN: Mitu osariiki on Ühendriikides?

GÖDEL: Keda see huvitab?

EINSTEIN: Teid! See huvitab teid, sest te ei taha, et teid välja visataks, ega naasta Euroopasse või minna Argentiinasse. Niisiis, mitu osariiki?

GÖDEL: Kas ka teie pidite seda õppima?

EINSTEIN: Ei, mina mitte.

GÖDEL: Näete! Võrdõiguslikkuse riik, aga kuna te olete nii kuulus ja näete pealegi välja nagu vanaisa, kellesugust igaüks endale soovib –

EINSTEIN: Vaid sellepärast, et mul on sellised juuksed. Need on alati sellised olnud, neid ei saa kammida, mul pole aimugi, mispärast. Ja sellepärast, et ma ei kannan iial sokke. Seda peetakse naljakaks, seepärast arvatakse, et ma olen kena inimene. Aga ma ei ole seda. Naised on minuga kõik õnnetud olnud.

GÖDEL: Te ei kannan sokke?

EINSTEIN: Pole oluline.

GÖDEL: Minu naine nutab peaaegu iga päev. Ta arvab, et ma ei pane seda tähele, aga ma märkan mõndagi. Mul on temast kahju, sest ma tõesti armastan teda. Ainult et ma ei ole kindel, kas ta siiski pole mulle kaela sokutatud. Kuid kui teda enam ei oleks, ma sureksin.

EINSTEIN: Kui minu oma enam ei oleks, saaksin lõpuks ometi rahu. Ärge iial abielluge oma nõoga, see lõpeb halvasti.

GÖDEL: Ma ei taha kellegi teisega abielluda. Adsel maitseb mu toitu. Minu kahvliga.

EINSTEIN: Ikka veel see jabur mõte, et teid võidakse mürgitada?

GÖDEL: Üldsegi mitte jabur. Eile mind hoiatati taas.

EINSTEIN: Kes hoiatas?

GÖDEL: See oli kui mõte minu peas. Kuid see polnud minu mõte.

EINSTEIN: Kas te näete sageli vaime?

GÖDEL: Väga sageli.

EINSTEIN: Hästi, kujutlegem nüüd, et ma olen kohtunik. Kas te näete sageli vaime?

GÖDEL: Väga sageli.

EINSTEIN: Te saite valesti aru. Mitte mina ei küsi seda, vaid kohtunik, kes otsustab, kas teist saab ameeriklane. Te peate jätma normaalse ja terve mulje. Kas on selge?

GÖDEL: Ega ma loll ei ole.

EINSTEIN: Muidugi mitte. Niisiis. Kas te näete sageli vaime?

GÖDEL: Väga sageli.

EINSTEIN: Ma löön teid maha.

GÖDEL: Mulle jõudis vist kohale.

EINSTEIN: Hästi. Ma olen kohtunik. Teid pannakse proovile. Kas te näete vaime?

GÖDEL (*hetke pärast*): Sageli.

(*Vaikivad.*)

EINSTEIN: Võib-olla ta ei küsi. Miks ta peaks vaimude kohta küsima. (*Paus.*) Kas te siis näete... praegu mõnda?

GÖDEL: Teie seltsis olles mitte kunagi. Kummaline. Nad nagu kardaksid teid.

(*Annoteeris Kristel Kaljund.*)

OLIVER KLUCK „Ooteruum nimega „Tulevik“” (või ka **„Tuleviku ooteruum“** või **„Tuleviku eesruum“**) (*Warteraum Zukunft, 2010*)

ROLLE: vabal valikul

PREEMIA: Kleisti noore autori motivatsioonipremia laureaat 2010

Oliver Kluck (s 1980) on õppinud Saksa Kirjandusinstituudis proosa- ja draamakirjandust. Tuule tiibadesse sai ta 2009 Berliini Stückemarktil, mille võitis näidendiga „Meese'i printsiip“. 2010-2012 kirjutas ta hulganisti tekste väiksematele teatritele, keskseks teemaks oli majanduse mõju inimestele. Viimasel ajal on tema teosed jõudnud ka suurtele lavadele (Viini Linnateater ja Schauspielhaus Berliinis).

ÜLESEHITUS JA STIL:

Tegemist on miljöönäidendiga. Tegevus leiab aset ühe päeva jooksul, kuid sama hästi võiks seda näidendit nimetada ka ajatuks, sest võib-olla on ajaliseks dimensiooniks üks päev, aga ehk hoopis kümned või sajad päevad. Lugu on tõstetud umbisikulisse maailma, kus tegevuspaigad, vaatepunktid ja teemaliinid vahetuvad nii kiiresti ja sujuvalt, et seda on kohati keeruline märgatagi. Tekst on esitatud ühe pika roduna, rollide jaotusi (nagu ka rollide nimetamist üleüldse) pole; tekstis on küll kaldkriipsudega antud ette mõned soovitusel (on märgitud ära, kus võiks olla pausid ja kõnelejate ning tegevuspaikade vahetused), kuid jagamistöö (mis ühtlasi hõlmab ka detektiivirolli) tuleb lavastajal ja/või trupil ise ära teha. Kuigi tekst on äärmiselt umbisikuline ja -määrane, on veidral kombel selles keskkonnas ikkagi äärmiselt palju äratundmiskohti. Ehk ongi autor üks eesmärk näidata, kui plassiks on muutunud meie elu – plassiks, kuid samas piisavalt värvikaks, et ometi tekitada igapäevaselt tugevaid emotsioone.

KOKKUVÕTE:

Näidendi keskmes asub anonüümne firma, kus töötab hulk anonüümseid töötajaid, kes veedavad oma päevi korrates ühtesid ja samu liigutusi ning ootavad edutamist või pensionile saatmist. Olulist rolli mängivad tööpäevas lõunapausid ja suitsuminutid, mil saab kiruda hingetuid ülemusi, pidevaid liiklusummikuid ja igavat pereelu. Korduvate vestluste kõrval mõtlevad töötajad ka samu mõtteid: kui rumalad, küündimatud ja kitsarinnalised on kõik inimesed nende ümber ning kuidas nemad peavad üksi kannatama.

Loo keskmes asub nooremapoolne insener, ütleme, et ta nimi on Daniel – kõige kiuste on tal tekkinud võimalus saada juhtivale ametikohale. Ennatlikud ootused ja paratamatud pettumised viivad mehe aga

enesehävitusradadele (pidutsemine, linna peal ringi kihutamine), kus ta kohtab üllatavalt palju töökaaslasi ja tuttavaid. Paistab, et tema rasked läbielamised polegi vast nii unikaalsed.

Pidevalt pöörlev-keerlev lookene, mis loobib vaataja ette justkui juhuslikke värvikaid pilte ühest tööpäevast, üllatab kohati päris muheda huumori ja tabavate võrdlustega. See näidend on huvitav viis, kuidas rääkida argielust nii, et see ei mõjuks liiga argiselt.

KATKEND:

Lõik osast nr IV: Hommikusöök, no ütleme näiteks: Klausiga

Kujutad sa ette: mul käis tütar külas

Sinu tütar / jah / juba jälle. Kuidas sai see küll juhtuda / mina ka ei tea / oota nüüd, mul tuleb nüüd vist pilt silme ette. Kas ta mitte ei olnud see pisikene, kes lõpetas sirgumise 150 pealt ja kasvas edasi vaid rindadest ning eelmisel aastal, bossi juures aias

firma grillipeol

ja, ja, küsis purjus härra Maschmeyer oma naise juuresolekul temalt, kas ta kasutab sidemeid või tampoone / seda rääkis mulle kohe järgmisel hommikul Karin, Karen, Katrin, Kerstin, Christiane, Christine, Christin. Arvasin, et ma ei kuulnud õigesti. Seal oli võib-olla midagi teoksil, võib ju ette kujutada, mis nende abieluvoodis sel hetkel toimus / ja kas sa Carsteni enda käest oled küsinud / ta ei mäletanud ka enam midagi. Karin ei ütle talle veel tänagi tere. Aga tegelikult ma tahtsin sulle rääkida, et minu tütar igatahes / oma poiss-sõbraga / ja-jah / see agroökonom / ei-ei, täiesti teine, tal on juba jälle täitsa uus / ja jälle selline / hullem, palju hullem / aga see viimane oli ju juba – / ma ei pidanud ka seda enam võimalikuks:

teadlane

ei

jah

see ei saa võimalik olla

poiss õpib Heidelbergis, ajalugu ja riigiteadusi / nojah, no ma ei tea, oleks võinud ju – / mul ei ole ülikooli vastu mitte kui midagi. Me ju ise õppisime ka kunagi. Minugi poolest, minu arust õppigu, mida tahavad. Aga, ja nüüd see siis tuleb, nüüd hakkab tema mulle, Karin oli veel kooki küpsetanud, sa ju

tead, tema puuviljakooki, meie omade õuntega, ja tema hakkab pidama kõnesid taastuvenergiast, tuulegeneraatoritest ja päikesepatareidest ja kõigest muust säärasest pahnast, saad aru, ta peab mulle sellest loenguid sulle kui insenerile

õige, mulle kui insenerile. Niimoodi ühe raamatukoi käest nuhelda saada. Kas me oleme mõelnud soojuspumba paigaldamisele ja kas –, miks me oma vett ei taaskasuta. Ma siis viimaks tegin talle pisut selgitustööd, mu tütar hoidis küll ta kätt, aga need asjad on ju teada, ma siis selgitasin talle, mis asi on kasutegur ja kui energiakulukas on räni ümber töödelda ja et kokkuvõttes ei anna see suurt midagi, ning ta vahtis mind parajalt lolli näoga. Nad olevat kohtunud Mallorcal. Täitsa uskumatu lugu kohe

(Annoteeris Mihkel Seeder.)

WOLFRAM LOTZ „Sõnumid kõiksusesse“ (*Einige Nachrichten an das All, 2011*)

3N + 7M (tegelasi saab ümber tõsta)

Wolfram Lotz (s 1981) on õppinud kirjutamist Saksa Kirjandusinsituudis ja kirjandusteadust Konstanzi ülikoolis. Tema näidend „Suur marss” tõi talle 2010 Berliini Stückemarkti koostööpreemia. 2011 pälvis ta sama teose eest Kleisti motivatsioonipreemia. „Sõnumid kõiksusesse” aitas Lotzi maineka teatriaajakirja „Theater Heute” hääletuse parima uustulnuka preemia 2011 laureaadiks.

TEGELASED: Õde Inge, seitse vähihaiget last, Lum, Purl Schweitzke, Üksikisa Klaus Alberts, Saadanas, Progressijuht, Paks naine, Constantine Samuel Rafinesque, Ronald Pofolla (või ükskõik milline temperamentne poliitik), Henrich von Kleist, Hilda

STIIL:

Internetiavarustes levib viimasel ajal mõiste „troll”. See on isik, kes kulutab oma aega ja energiat teiste lollitamisele, eksitamisele ja naeruvääristamisele.¹ Wolfram Lotzi võib liigitada näitekirjandusmaailma trollide sekka (võib-olla on tema kaudseks-kaudseks eesti sugulaseks Urmas Vadi). Tähelepanuväärne on aga, et autor ei mängi mitte nii väga vormi kui sisu endaga. Ta tekitab pidevalt ootusi (eriti teksti ja teatriga rohkem kokku puutunud inimestes) ja mängib nendega nagu väsimatu laps. Ja just siis, kui lugeja-vaataja hakkab tüdinema, arvates, et tegemist on mingisuguse seosetu heietamisega, viskab Lotz lauale mõne olulise sündmuse. Niigi juba segaduses lugeja-vaataja süveneb uude olulisse detaili kõrgendatud huviga, et mõista, mis on selle tähendus ning avastab hoopis, et tähendust ikkagi vist pole. Just siis avab autor järgmise ukse ning viib vaataja juba kümnendale (suhteliselt lootusetule) analüüsiringile. Eks Lotz üritabki kõige muu kõrval näidata, et pole midagi hullemat kui kõrgendatud ootused ja soov anda kõigele põhjalik tähendus (samas, kas ta ikka soovib seda näidata?!). Ja eks heidab ta mõneti kinda ka teatritegijatele endile – kasutades näidendis lapsi, füüsilise puudega inimesi, avaliku elu tegelasi, ajaloolisi figuure, lõputut vett ja püüdes (vähemalt näiliselt) ümber lükata kõikvõimalikud Tšehhovi ja Stanislavski poolt pähe taotud muutumatud teatritõed.

Kogu oma veidruse ja ebatavalisuse juures (nimetavad isegi sakslased Lotzi alternatiivseks autoriiks!) aga annab seda teksti üsna hästi Eesti konteksti ümber tõlkida (korralikku tõlkimist ja tõlgendamist vajab see tekst nagunii), leida siinsed vasted ja sõnumid, nii et tegelikult on tegemist igati universaalse teosega. Peab lihtsalt olema julgust ja mängulusti see trolli-sõit ette võtta.

KOKKUVÕTE:

On kaks meest. Nad on vigased, mitte just eriti terase mõistusega. Paistab, et ei saatus ega autor pole neile selles näitemängus andnud just erilist ülesannet. Niisiis otsustavad nad selle ise välja mõelda: nad tahavad saada

---

¹ Üldiselt seostatakse trolle kiuslikkusega. Nt keegi ütleb, et sul on pluusil plekk ja kui sa siis oma näo langetad, et plekki näha, lööb ta sulle sõrmega vastu nina. Samas on trollide eesmärk näidata ka inimeste rumalust, pealiskaudsust, kitsarinnalisust. Nt trollid võivad Facebookis muuta ära oma sünnipäeva kuupäeva ja kui siis hakkavad talle saabuma lõputuid õnnesoove, ütleb see tema FB-tuttavate kohta nii mõndagi.

koos lapse. Pole oluline, kuidas – nemad on otsustanud, laps peab tulema. Nad istuvad jonnakalt maha ja ootavad seda kasvõi maailmalõpuni. Samal ajal ajab oma tähtsat asja Progressijuht. Tema ülesanne on leida tähelepanuväärseid inimesi, kes saadaksid oma kõige väärtuslikuma mõtte satelliidi abil kosmose lõpututesse avarustesse. Õige pea ta aga avastab, et ka tähelepanuväärsetel inimestel on üksjagu raskusi selle lihtsa ülesande täitmisel.

Ja siis on seal veel üksikisa Klaus Alberts, kes on autoõnnetuses kaotanud oma tütre ning ei suuda oma eluga enam edasi minna. Kui ta vaid teaks, et tema kallis tütrekene on teispoosuses sattunud kokku kuulsa enesetapja Heinrich von Kleistiga, kes tüdruku trööstimise asemel täidab ta skeptitsismiga. Keegi peaks sellele sigadusele vahele segama! Kas siis Progressijuht või need kaks lastootavat mehikest. Või kasvõi Klaus Alberts ise! Aga nii ei tohi see edasi minna. Usku ei tohi inimestelt ära võtta, eriti lastelt. Ka nendelt seitsmelt vähihaigelt põngerjalt, kes mängivad haiglakoridoris läbi Jeesuse sünniloo. Nemad usuvad paremasse maailma ja seda võiksime ka meie.

KATKEND:

(Udu hajub aegamisi, lava muutub jälle nähtavaks: lava keskel kõrvuti aiatoolidel istuvad suletud silmadega Hilda ja Kleist. Hildal on seljas liiga suur spordiklubi särk. Kleistil (kelle puhul on tegemist, nagu võis ka arvata, Bernd Heinrich Wilhelm von Kleistiga) kannab omaaegset riietust, peas on tal värviline sirmmüts, mille ta on sügavale pähe tõmmanud. Kleistil on – seda teame me tänu ajaloolastele – kõnedefekt: kerge kokutamine, mis väljendub konsonantide väänamises ja selle juures punnitava näo tegemises. Mõne aja möödudes kostab kaku hüüe. Sel momendil avavad Hilda ja Kleist oma silmad. See on nende uuestisünnihetk.)

KLEIST: See see siis ongi, mis tuleb pärast surma...

(Paus.)

HILDA: Pärast surma?

KLEIST: Alles ma olin Wannsees, ühe pisikese kaldasopi ääres, ja siis ma surin ära.

(Paus.)

HILDA: Ja mina?

KLEIST: Sa surid kah nähtavasti ära.

HILDA: Aga ma olin just teel Pomßenist Großsteinbergi.

KLEIST: Kuidagi sa said surma. See käib kiiresti.

(Paus.)

HILDA: Ja kes sina oled?

KLEIST: Kleist.

HILDA: Kes?

KLEIST: Kleist! Tegelikult Bernd Heinrich Wilhelm von Kleist.

HILDA: Tähendab, su nimi on tegelikult Bernd?

KLEIST: Nojah, tegelikult... põhimõtteliselt, kui nii võtta, on mu nimi Bernd.

Hilda: Ja miks me oleme siin?

KLEIST: Sest me surime ära.

HILDA: Ja miks me surime ja oleme nüüd siin?

KLEIST: Mina ei tea. Arvatavasti lihtsalt niisama. See teebki asja masendavaks.

HILDA: Aga ma olin ju seal seepärast, et olen oma isa tütar.

KLEIST: See on samuti vaid pelgalt juhus.

HILDA: Aga nii on kah hästi.

KLEIST: Hästi, ei, miski pole hästi. Sinu vanuses olin ma meelsasti seal. Aga see tuleneb asjaolust, et siis ei teata veel, kui puudulik kõik on ja et lõpus peavad kõik surema.

HILDA: No aga mina ei ole ju loll. Ma tean, et kõik peavad surema, ma surin isegi ära.

(Paus.)

KLEIST: Nojah, sa oled rohkem vist nagu erand. *(Paus.)* Seda ma nüüd ei tea nii täpselt. *(Paus.)* Ma tahtsin aga öelda: lapsena on inimene veel süütus seisundis, sellises, noh, paradiislikkus seisundis. Ühesõnaga, ma tahan öelda: veel ei ole selgeks saanud, kuidas nende asjadega on. Ja siis, ühel hetkel, sa märkad, et sa pead surema ja nii edasi, sa märkad, kui perses kõik tegelikult on, et mitte miski ei sobi ideaalselt kokku.

HILDA: Mis ei sobi kokku?

KLEIST: Kõik. Puud pargis pargipinkidega, armastus tõelisusega, meie ja meie igatsus selle loodusega.

HILDA (*itsitab*): See kõlab naljakalt.

(Annoteeris Mihkel Seeder.)

PHILIPP LÖHLE „See“ (*Das Ding*, 2011)

1N+4M

Philipp Löhle (s 1978) on näitekirjanik ja lavastaja. Läbimurde saavutas ta 2007. aastal näideniga „Kutsutakse Gospodiniks“, millega ta võitis koostööpreemia Berliini Stückemarktil ja oli kutsutud ka Mühlheimi teatripäevadele. „Lilly Link“ tõi talle žüriipreemia Heidelbergi Stückemarktil. 2012. autasustati näidendit „See“ Mühlheimi näidendipäevadel publikupreemiaga. 2008/09 hooajal oli Löhle Berliinis Maxim-Gorki-Teatri majaautoriks.

TEGELASED: Thomas Friege, Katrin Friege, Patrick Dräger, Li, Wang, moderaatorid/ajakirjanikud, Beat, Siwa, Fela, Asi(Miski), Fernao de Magalhaes, Kuningas Manuel I

KOKKUVÕTE:

Näidend koosneb viiest tegevusliinist, mis on jaotatud 35 väiksemaks stseeniks ja aetud siis omavahel segamini. Näidendi esimene stseen toimib proloogina – kuid lugejale võib eksitavalt näida, et tegemist on ajaloolise näidendiga. Nimelt leiab esimene stseen aset 16. sajandi alguse Portugali kuninga õukonnas, kus maadeavastaja Fernao Magalhaes püüab saada kuningalt toetust ümbermaailmareisiks. Kogu ülejäänud näidend leiab aga aset tänases päevas.

Üle maailma hargnevad üksteisest justkui täiesti sõltumatud lookesed. Argentiina džunglis üritab Euroopast saabunud vabatahtlik aidata kohalikul oma äri püsti panna. Teisel pool maakera on sama eesmärk käsil kahel

Hiinlasel. Saksamaal (või kuskil Euroopas) on üks suhteliselt värske abielupaar jõudmas järeldusele, et nende suhe siiski ei toimi. Naise vend, noormees, kelle süü läbi (või oli see ikkagi õnnetus?) hukkus tema noorem õde, reisib ümber maailma, et võtta vastu fotograafiagurmaanide kiidusõnu – nimelt klõpsutas noormees mõne aasta eest suhteliselt juhuslikult paar fotot oma õe magamistoast ning nendest fotodest on saanud ülemaailmne sensatsioon. Ainus, kes sellest eriti ei vaimustu, on noormees ise.

Loo edenedes hakkab aga selguma, et need justkui täiesti juhuslikud lood on omavahel tihedalt ühendatud – et kõiki neid inimesi seob mingisugune ühisosa, ühine saatus, mingi asi. Mis see „See“ on? Sellest püüab aru saada päevakangelane isegi. Too Asi vaatleb arglikult maailma enda ümber, elab emotsionaalselt üle kõike, mida temaga tehakse ning püüab mõista, kes või mis ta on, kuhu ta suundub ning mis on tema ülesanne. Sündmuste edenedes hakkab Asjale tunduma, et ükskõik kui väike või tähtsusetu ta võib olla, on tal mõnede inimeste eludes mängida suur roll.

Pidevalt räägitakse inimeste ühisosast – on mingisugune üliinimlik vägi, mis meid kõiki ühendab. Mõned nimetavad seda Jumalaks, teised inimkonna tarkuseks. Põnev ja värskendav on mõte, et ühisosa võib olla ka miski nii tühine, kui imetillukene kiud puuvillases särgis. See sama kiud on teinud läbi terve maailmareisi (sündinud ja kasvanud Lõuna-Ameerikas, ära töödeldud ja kokku köidetud Hiinas, olnud seljas mitmel eurooplasel ja jõudnud viimaks sotsiaalabi näol tagasi oma kodudžunglisse). Väiksel puuvillakiul õnnestub see, mis vägeval Magalhães`il jäi saavutamata – ümbermaailmareis. Eks on selles näidendis peidus ka globaliseerumise küsimus: inimesed on üksteisega seotud nii tihedalt, et reaalsus ja fiktsioon kipuvad vahel juba segi minema. Kõnekas on stseen, kui üks hiinlastest ärimees satub internetis juhuslikult eurooplasest abielunaise striptiisivideo peale, armub temasse hetkega ning otsustab ta iidsete muinasjuttude vaimus üles otsida ja enda kuningannaks teha – see ulmeline plaan, mis kunagi olekski jäänud vaid muinasjutuks, läheb aga täide: põhjatute internetiavaruste ja hea lennuühenduse abil õnnestub tal naise koht välja peilida ja talle ukse taha ilmuda, sealt edasi lähevad aga asjad päris nihu.

STIIL:

Stseenid on esitatud erinevate võtetega (või oleks parem: stiilidega?). On nõ klassikalist dialoogi, abielupaari lugu antakse aga edasi dokumentaalfilmlike meenutuste abil. Asja seiklused on aga edasi antud proosavormilise kirjeldusena – see osa ootab põnevaid (visuaalseid) lahendusi. Kuna näidendil on selge narratiiv ja stseenid toimivad justkui pusletükkidena, mis tuleb kõigi seoste mõistmiseks kokku sobitada, pole vormiga väga pööraseks mindud. Keel on üsna argine ja inimesed usutavad. Harva saksa näitena, on tekstis ka üksjagu koomikat. Tegemist on hoogsa ja sündmusterohke maailmaga, liigsest raskepärasusest on suudetud hoiduda ka traagiliste sündmuste kujutamisel (jällegi kipuvad saksa näitekirjanikud pahatihti valima just teist teed: näidata ka kõige neutraalsemat nii süngelt kui võimalik).

KATKEND:

Lõik 24. Stseenist

(Patrick Drägeri intervjuu Sveriges Televisioni esindajaga.)

ST: Härra Dräger. Et Te siin istute, on üks suur juhus.

PATRICK: Ei ütleks. Te kutsusite mu siia.

ST: 17-aastasena tegite Te ilma igasuguse koolituse või kogemuseta foto, mis juba mõned aastad reisib ringi kogu maailmas. Nüüd on seda võimalik uudistada ka siin, Stockholmis: *The childhood*.

PATRICK: Tegelikult sel pole mingit pealkirja.

ST: Fotol näeme me klassikalist lastetuba. Mitmete kaisuloomadega kaetud voodi. Riiul lauamängude ja pusledega. Vasakul kirjutuslaud, millel lebab avatult raamat. Akna ees kardinad, millel on mingisugune lasteembleem... näeb välja nagu nõid.

PATRICK: See on Bibi Blocksberg.

ST: Ja kergelt pildi keskpunktist kõrvale on asetatud lastejalanõude paar.

PATRICK: Jah.

ST: Valgus sel pildil on hämmastav, kompositsioon, ülesseade, lastejalanõude joondumine kergelt keskpunktist kõrvale, see on perfektselt läbi mõeldud.

Kõige vaimustavam selle foto juures aga: mis vahekorda on seatud süütust esindavad elemendid varahommikuse hetkega. Toa tühjuses on siiski tajutav inimese kohalolu. Kohalolu, mille vaataja ise täidab. Vaatajast saab ühtäkki

ise see puudev-kohalolev isik, kes seisab lastetoas ja tajub, et ta on automaatselt saadetud tagasi enda lapsepõlve. Nagu ka mina. Olenemata, et olen rootslane. Ja tunduvat vanem kui Teie. Kuidas Te seletate seda?

PATRICK:...

ST: Kas Te olite teadlik foto universaalsest ikonograafilisest keelest, kui saatsite selle võistlusele?

PATRICK: Mina ei saatnud seda fotot.

ST: Te tahate öelda, et keegi pani selle teele anonüümselt? See on veelgi huvitavam.

PATRICK: Ei. Fringmanni fotoäri pani mind kirja.

ST: Fringmann.

PATRICK: Ma sain seal oma väljaõppe.

ST: Fotograafiks?

PATRICK: Tehniliseks assistendiks.

ST: Ja kas Te teadsite, et Fringmann paneb Teid võistlusele kirja?

PATRICK: Loomulikult. Mu käest küsiti ja pakuti välja see foto.

ST: Ja kui Te siis kuulsite, et Teie foto võitis ja sai väljapaneku peaaatraktsiooniks, mis tundeid Teid valdasid?

PATRICK: Mis tunded valdasid...?

ST: Kas Te usute millessegi suuremasse? Millessegi, mis meie kõigi üle valvab? Kõikide inimeste üle? Millessegi, mis lasi Teil selle foto teha?

PATRICK:...

ST: ?

PATRICK: Nojah... võib-olla...

(Segaduses.)

ST: Ja?

PATRICK: Maagia. Võib-olla see on... maagia.

ST: Härra Dräger. Te ei usu mind, aga just täpselt seda sama mõtlesin ka mina.

(Annoteeris Mihkel Seeder.)

FALK RICHTER „My secret garden“ (ka originaali pealkiri on ingliskeelne, 2010)

1N + 2M (teksti saab ka rohkematele või vähematele näitlejatele ümber tõsta).

Näidend kirjutati 2010. a Avignoni teatrifestivali raames ning selle esitasid Stanislas Nordey, Laurent Sauvage ja Anne Tismer, kes on ka tegelasteks. Autor on märkinud, et neid nimesid tohib vastavalt vajadusele muuta – samuti soovitab ta kogu teksti konkreetse grupi järgi ümber tõsta.

KOKKUVÕTE:

Näidend koosneb neljast osat, millest kaks esimest moodustavad suure enamuse. Kolmas ja neljas osa on pigem epiloogid, järelhüüded, täpsustused. Esimene osa on hetkel esitatud monoloogi ja teine osa dialoogina, kuid iseenesest on nad täiesti identsed – üksteisega kõnelemise asemel räägitakse lugu. Seetõttu võib seda teost liigitada ka jutustamisteatri alla.

See näidend räägib praegusest ajast, praegusest hetkest. Heaoluühiskonnast, kõrgelt arenenud tsivilisatsioonist. Ja sellest, et inimesed ei suuda kõigist hüvedest olenemata olla õnnelikud. Ikka kummitab minevik – nii isiklik kui ühiskondlik. Kuigi kogu maailm on interneti ja transpordiühenduse abil muutunud imepisikeseks, on inimesed üksikumad, kui kunagi varem. Autor (Lavastaja? Näitekirjanik? Muusik?) ei suuda kuidagi leida oma uusimale teosele pealkirja. Kõik, mis ta välja pakub, on ühtmoodi hea ja halb, mõttekas ja mõttetu. Erinevate pealkirjadega žongleerides jõuab mees ikka jälle oma vanematekoju. Ta meenutab aega, kui vanemad olid täis elujõudu ja tema noormehena ei suutnud kuidagi mõista nende käitumist või nende taustalugusid. Nüüd on nad aga väetid ja suremas ning mees tunneb nende vastu rohkem huvi kui kunagi varem.

Teine autor, lavastaja (See sama mees? Või lihtsalt üks sajast tuhandest analoogsest elusaatusest?) on hädas Wagneri „Lohengrini” lavastamisega – on need probleemid siis isiklikud, eetilised või ideoloogilised, otsustab lavastaja aja maha võtta ning reisib ZEN REVOLUTIONI-nimelisse puhkekeskusesse. Seal aga märkab ta hulganisti inimesi, kes on hea elu küüsis ja arvuti ees

istudes kaotanud igasuguse eluenergia. Mees paanitseb, sest avastab, et tema telefonis pole ühtegi isikliku suhtega inimese numbrit. On küll kunagised tüdruksõbrad, kes elavad teisel pool maakera oma elusid. On vaid üks *skype*-i-nõustaja, Tom, kuid too mees paistab kannatavat vähemalt sama suurte kui mitte veel eksistentsiaalsemate hädade käes. Lõpuks polegi enam võimalik hoomata, kellest käib jutt. Igale poole, kuhu mees vaatab, leiab ta sarnaseid probleeme. Tekib küsimus, kas tegemist on ühe indiviidi looga või võib seda vaadelda ühiskonna koondportreena? Ja mida me viimaks ikkagi tahame? Näidendi lõpp justkui osutaks, et lihtsalt kellegi toetavat kätt; kedagi, kes suudab sind sinu enese sõnu uskuma panna. Tundub, et masinate ajastul oleme me ikkagi täielikus sõltuvuses teisest inimesest. Paistab, et me ikkagi vajame ühte vaikset aianurka – ühte turvalist paika, et pääseda üksindusest, mida me iseenda ümber oleme ehitanud. Pole vast liialdus, kui sellist kirjutamisstiili võib kirjeldada koondnimetusega „falkrichterlik“. Autori loodud keskkond on distantseeritud, umbisikuline, kiirusesse ja massi uppunud. Richterile kõige omasem keskkond on lennujaam või hotellituba: null-ruum, kus tegelastel puudub igasugune toetuspind. Samuti ei saa Richteri teostes rääkida erilisest tegelaste arendamisest. Kõneleb koor. Kõige olulisem on sõnum-lugu-keskkond. Selles näidendis on aga tunda isiklikkust. Richter on ka ise tunnistanud, et selles teoses on autobiograafilisi detaile. Nii, et „*My secret garden*“ on ühtaegu falkrichterlikult külm ja inimlikult soe. Mäng vihjete, viidete (nt Büchneri „Lenzile“) ja rütmiga pole aga selleski näidendis kuskile kadunud.

KATKEND:

LAURENT: Aga mu sõbrad pole kunagi selles linnas, kus ma hetkel peatun, ja *Facebooki* ning *Skype*-i vahendusel on raske niimoodi koos kokata. Aed ümber kaevata? Aga kuidas ma peaks seda tegema, mul on üks töötoakene, kus ma vahel ööbin, muidu elan ma hotellis.

ANNE: Aga ostke endale lihtsalt üks aiamaa. Aeg-ajalt lendate Te sinna ja kaevate siis seal kõik korralikult ümber.

STAN: MA KINNITAN TEILE, SEE RAHUSTAB TOHUTULT.

ANNE: Kui see on teie jaoks liiga kulukas, ostke endale lihtsalt üks labidas,

STAN: minge öösel salaja parki

ANNE: ja kaevake seal peenrad põhjalikult ringi.

LAURENT: Minu läheduses pole ühtki parki.

ANNE: Ah, vaadake vaid korra ringi, teie tänaval kasvab kindlasti puu,

STAN: rääkige selle puuga,

ANNE: andke sellele vett, PUUDUTAGE PUUD,

STAN: ja Te näete, KUI PALJU ARMASTUST SELLINE TAIM TEILE VÕIB KINKIDA.

ANNE: Aga olge ettevaatlik, et keegi ei märkaks Teid seda tegemas,

STAN: muidu viiakse teid viimaks ära ja topitakse kõikvõimalikke ravimeid täis,

ANNE: ja see pole Teie seedimisele hea,

STAN: tavaliselt ärritab see tundlikke alasid kaksteistsõrmiksooles, mis on väga oluline tasakaalu ja loovuse jaoks NING REGULEERIB HIRMUTŠAKRAT, ja see on Teil nagunii täiesti kontrolli alt väljas.

ANNE: Ärge unustage: TEIE OLETE UNIVERSUMI KESKPUNKT.

STAN: Öelge endale: SEE SIIN ON MINU UNIVERSUM.

ANNE: Kõik ülejäänud on lihtsalt KÜLALISED.

STAN: Ja kui nad häirivad TEIE AURAT, visake nad lihtsalt välja.

LAURENT: Ahah, hästi, okei. Aga mulle tundub, et siia pole põhimõtteliselt enam kedagi jäänud, olen juba kõik minema kihutanud ja minu Universum on hetkel kuidagi väga külm ja üksik ja tühi. Liiga palju päikesesüsteeme on viimastel aastatel mu Universumis kustunud ja

ta katkestab vestluse,

ta läheb basseini äärde lesima,

ta jälgib enda ümbrust ja näeb

vaid imelike ebaregulaarsete ja lössi vajunud kehadega rikkureid, kes

peidavad end kallite firmariiete taha; kes on kurvad ja üksikud ja vahivad

enda ette, istuvad üksi lauas oma vetikasupi ees ja klammerduvad Dan

Browni täiesti debiilse raamatu või mõne teise nõrgamõistusliku debiilautori külge.

Kõik on rasvunud.

Keegi ei naerata.

Kõik on väsinud.

Kõik klammerduvad millegi külge, mis ei anna neile mingit tuge.
Vaikus.

(Annoteeris Mihkel Seeder.)

KATHRIN RÖGGLA „Lastemuretsemised“ või „Lastesõjad“

(Kinderkriegen, 2012)

4N+4M

Kathrin Röggla (s 1971) on austria näitekirjanik ja pärast Elfriede Jelineki ja Dea Loherit arvatavasti kõige tunnustatum naissoost kaasaegne draamakirjanik. Auhindade hulka kuuluvad nii Reinhard-Preissnitz-i järelkasvupreemia (1995), Italo-Svevo-kirjanduspreemia (2001), Populaarseima kuuldemängu preemia (2004), Nestroy teatripreemia² näidendi „worst case“ eest (2010) kui Arthur-Schnitzleri-kirjanduspreemia (2012). 2012 valiti ta Berliini Kunstide Akadeemia liikmeks. Rögglale meeldib käsitleda võimalikult aktuaalseid teemasid (tsunamikatastroofi, kaksiktornide ründamine) ning ta eelistab kasutada keerukat ning ebatavalisi vormi.

TEGELASED: Rongaema, Lastetu, Eakas ema, Lufthansa-inimene, Aktivist, Vanaema, Riigikoguliige, Ümberõppija (ma olen selle sõnaga päris hädas – saksa keeles on see Spätberufener, mis tähendab isikut, kes üldse enam mitte noores eas on õppinud ära uue ameti.)

KOKKUVÕTE:

Neli tegevuspaika, neli mahukat plokki. Kuigi tiitellehel on kirjas, et tegemist on lastemuusikaliga, selgitab autor juba järgneval leheküljel, et teatril, nagu kogu praegusel ühiskonnal, pole selliseks ekstravagantsuseks aega – seega on muusikaline osa välja jäänud (aga autor rõhutab, et ideaalis võiks see ikkagi olla).

---

² Olulisim teatripreemia Austrias.

Ühte kitsasse ruumi satuvad kokku lastesaamisega peaaegu et liiga hiljaks jäänud paar, neljakordne vanaema, riigikoguliige, Lufthansa-inimene, lastetu, rongaeja ja aktivist – millest võiksid sellised inimesed küll omavahel rääkida? Eks ikka lastest.

Ja mis võiks neid selle teema juures paeluda? Eks ikka põnevus.

On ju laste saamine ja kasvatamine muutunud enneolematult põnevaks.

Kelle jaoks on see osa katseklaasiteadusest; kes on võtnud eesmärgiks etendada ideaalset pereinimest, kuigi enda laste näod on juba meelest läinud; mõni ei saa aru, miks kõik tema lapsed kogu aeg ära kaovad; kellelgi on plaan inimkond viimaks ometi välja suretada – lastega käib kaasas tõesti palju põnevust! Järglaste saamine ja kasvatamine on muutunud teaduseks. Iga sammu, iga etapi, iga õpetuse jaoks on olemas teooria ja strateegia, alati teab keegi paremini, kuidas peaks lastega käituma.

Laste saamine on muutunud moeteemaks. Hirmus mure on nende tööinavate jõnglastega küll, kuid ometi ei saa neid muretsemata jätta. Ja nüüd üritavadki tegelased pressida end läbi tollest arvamuste ja õpetuste rägastikust, et aimata ette, mida toovad uued trendituuled – on selleks siis surrogaatemad või aafrika importbeebid.

Kogu täiskasvanute möllu ajal aga tundub, et kuskilt taustalt kostab lapsenuttu – kelle laps see on? Õige pea saab selgeks, et suure seletamisega on hoolsate lapsevanemate võsukesed lootusetult segamini läinud. Ja kui päris aus olla: kas neil üldse ongi nii hirmus palju vahet? Loeb ju nägemus, millised nad võiksid olla.

Röggla näidend ei ürita lugejat ninapidi sõnnikusse suruda ja näidata, kui kaootiliseks laste saamine ja kasvatamine on muutunud. Pigem laseb ta oma tegelastel end piiranguteta välja elada – ja kuigi toimuv on pigem naljakas kui hirmus, jääb õhku siiski veider kõhedus. Mis maailm see selline on? Mis koht see on, kus me kasvatame oma tulevikku? Kas me suudame seda enam üldse hoomata?

Näidendi tegelastel justkui puudub varjatud tasand. Kõik öeldakse otse välja, üksteisega ollakse lõpuni ausad. Kohati tundubki, et tegelased on võtnud plaaniks pihtida kõik oma hingelt ära. Realismist on asi kaugel. See löikab välja igasuguse tundmaõppimise või sisseelamise ja tegelased hakkavad kohe intensiivselt üksteisega suhtlema. Neil pole muuks aega.

Näidend on tihedalt läbi pikitud kõikvõimalikest viidetest popkultuurile, poliitikale, ajaloole jne. Ka teemad vahetuvad väga järsult ning on tihti tükeldatud ja omavahel segamini aetud. Niisiis nõuab tekst pisut detektiivitööd, kuid kui selline ettevõtmine on meele järele, võib lugeja avastada eest äärmiselt viljaka pinnase antud problemaatika veel sügavamaks analüüsimiseks ja käsitlemiseks.

KATKEND:

Lõik 1. vaatuse 3. stseenist.

RONGAEMA (*tormab sisse*): Võhivõõrad inimesed ajavad mind taga. Nad aina korrutavad: „Püsige paigal! Püsige paigal!“

EAKAS EMA: Üks hetk: Kas teie olete see naine, kes tahab pidevalt ära joosta? Mina see igatahes pole, seda ma sooviks siinkohal kinnitada...

RONGAEMA: Võhivõõrad inimesed manitsevad mind oma lapse juurde jääma. Nad ütlevad: jääge ometi oma lapse juurde, jääge ometi oma lapse juurde.

AKTIVIST: Ja teie?

RONGAEMA: Ma vastan: „Ma ju jäängi, ma jäängi“ – „Seda te vaid arvate praegu,“ ütlevad nemad, „te olete ju kohe valmis ära põgenema, me näeme seda väga selgelt. Siit ei saa te aga ära põgeneda“. Ma vastan: „Aga ma ju ei tahagi üldse.“ Nemad seepeale: „Me näeme seda väga selgelt. Pealegi: teie lapsed röögivad!“

LUFTHANSA-INIMENE: Sellele tahtsin ka juba mina viidata.

RONGAEMA: See laps aga juhuslikult ei ole minu oma! Nemad ütlevad: „Näete nüüd! Näete nüüd!“ Mina vastu: „Minu lapsed ei röögi.“ Nemad selle peale: „Ärge tulge meile jutustama, me jälgime teid juba mõnda aega. Te ei suuda asju ohjes hoida. Teil jookseb kõik rööbastelt maha.“

LUFTHANSA-INIMENE (*üldsegi mitte ükskõikselt*): Te ei suuda asju ohjes hoida.

RONGAEMA: Mina ei ole naine, kes ära jookseb. Just vastupidi: ma olen alati olemas.

LASTETU: Ja mina olen naine, kes on kõigeks valmis. Kõigeks.

(*Pakib otsustavalt oma koti kokku.*)

LUFTHANSA-INIMENE (*üldsegi mitte ükskõikselt*) Vaadake!

(Lastetu tõmbab kotist välja kasutusjuhendi, millele on joonistatud mürgi-hoiatusmärk – ta loeb selle ette.)

LASTETU: Emalt tuleb alati küsida: „Kas te vajate abi?“ Kunagi ei tohi astuda lapse poolele – see ei ole tulemuslik.

RONGAEMA: Vabandust?

EAKAS EMA: Ühesõnaga, lihtsalt seda ma välja ei kannata, kui keegi mu kõrval oma lapse peale karjub.

RONGAEMA: Aga ma ei karju.

EAKAS EMA: Hetkel ei käinud jutt teist.

RONGAEMA: Kelle peale peaks ma üldse karjuma?

EAKAS EMA: Tundub nagu terve tund – arvatavasti oli see vaid viis minutit. See mõjub alati terve tunnina. Siis ma sisestan endale: päriselt oli see vaid viis minutit, selle kätte pole veel ükski laps surnud, aga ma ju tean – ma arvan – seda on ju näha.

LASTETU(*loeb edasi*): Kõige parem on laps sisse piirata ja uurida emalt: „Kas ma saan teid aidata?“ Seda tuleb öelda väga sõbralikult, mitte liiga valjult. Ei tohi välja näidata, et on hädaolukord.

(Ta jääb toppama.)

Aga mina ju olen hädas –

(Annoteeris Mihkel Seeder.)

ROLAND SCHIMMELPFENNIG „Idomeneus“ (*Idomeneus, 2008*)

TEGELASED: 10-15 inimest, erinevas vanuses mehed ja naised.

Näidend koosneb 18 üksteisest selgelt eraldatud stseenist. Tegemist on põhimõtteliselt koorinäidendiga, kus üks lugu on jaotatud erinevate gruppide paarirealisteks ettekanneteks. Lugu algab tagasihoidlikus tempos, kuid kiireneb aegamisi.

KOKKUVÕTE:

„Idomeneus“ tegeleb Trooja sõja tsüklisse kuuluva vähemkuulsa müüdiga. Kreetalaste kuningas, Idomeneus, kes sõdis võidukalt kreeklaste ridades ja oli üks Trooja vallutajatest, jääb koduteel hirmsa tormi küüsi ja lubab viimases hädas, et ohverdab õnnelikult koju jõudes esimese elusolendi, keda näeb. Vaid tema laev pääsebki ja meeskond jõuab Kreeta randa. Idomeneuse õuduseks võtab teda aga esimesena vastu tema enda poeg, Idamantes.

Näidendi aluseks on iidvana müüt, kuid autor keskendub selle variatiivsusele. Antud müüdist on säilinud väga erinevaid versioone: ühes variandis Idomeneus tapab oma poja, teises mitte; ühes loos saab ta õndsalt Kreetal valitseda, teises pagendatakse ta saarelt. Schimmelpfennig hüppabki pidevalt erinevate versioonide vahel, muutes iga järgmise sammuga kehtetuks eelnevalt jutustatu. Oma tunnetuselt sarnaneb näidend väga Madis Kõivu „Studia memoria” lugudega, kus autor pidevalt kahtleb oma mälestuste õigsuses ja täpsuses, rääkides pikki lugusid, et nad vaid hetk hiljem kehtetuks tunnistada. Eks esitab ka Schimmelpfennig küsimuse, mida tasub uskuda? Või: mida me tahame uskuda?

Selles näidendis hakkab tekst elama tegelastest eraldi. Näitlejatest on saanud jutustajad, kes moodustavad kombinatsioone, et lugu illustreerida. Tempo mängib näidendis väga olulist rolli. Võib-olla on selline valik ainuõige: lugu ju saareriigi kuningast, mida lainetusena erinevate lahenduste poole laiali levitatakse.

HINNANG:

Eestlased pole kunagi olnud nii suured antiikmütoloogia sõbrad kui sakslased, kuid antud näidend ei jää vanale müüdile toetuma, vaid pakub huvitava ja dünaamilise lugemiselamuse. Vast just sellised mängulised tekstid suudavad seda kauget maailma meile pisut kodusemaks muuta.

KATKENDID:

6. stseen:

KUUS MEEST JA NAIST: Oliivipuud.

Päikesest kõrvetatud rohi ja kulu.

Kivid.

NELI TEIST: Ilmast räsitud labürint,
Kividel kasvavad samblikud.

MÕNED NAISED: Tuul.

SEITSE MEEST JA NAIST: Üleval,
Mäel,
Linnas:
Idomeneus,
Kuningas,
Hoidmas oma poja Idamantese käest,
Tagasi sõjast.
Tema ja veel paar ellujäänut.

MEES JA NAINES: Naaseb vaid see üks laev?
Kus on teised?
Kus on teised mehed?

ÜKS NAINES: Ja seal seisab Meda,
Ikka veel noor kuninganna.

TEINE NAINES: Kuningas märkab naise silmadest koheselt:
Ta on mehele truuks jäänud,
Ta ootas, need kümme aastat,
Siin pole mingit Naupliost

ÜKS MEES: ja siin pole ka kunagi ühtegi Naupliost olnud,
iial.

TEINE MEES: Kogu see asi,

KOLMAS MEES: kogu jutt Naupliosest,

KAKS NAIST: vaid kuulujutt, väljamõeldis,

ÜKS MEES: lora.

KAKS MEEST: Täielik lora.

ÜKS MEES: Või siiski?

KAKS MEEST: Kümme aastat –

MEES, ENAM MITTE NOOR: Minu naine –

NAINES, VEEL MITTE NELIKÜMMENDKI:

Minu abikaasa –

MÕLEMAD: Et me jälle kohtume.

NAINE: Jumal olgu tänatud.
 MEES: Jah.
 NOOR NAINE: Kuidas peaksid nad selle päeva veetma?
 KOLM PARIMAT SÕBRANNAT: Kuidas? Kust alustada? Millest pihta hakata?
 Mida öelda?
 Kui nad vaid kahekesi oleks –
 ÜKS NAINE: Kas Troojas oli naisi?
 Seal pidi ka ju ikka naisi olema.
 ÜKS MEES: Nii see vestlus küll ei alga.
 TEINE MEES: Ja milliseid naisi peab ta üldse silmas?
 Neid, kes olid laagris?
 Või neid, kes olid Troojas
 Kui mehed linna hävitasid?
 EELNEV MEES: Nii see vestlus küll ei alga.
 NAINE: Sa töotasid, et ohverdad oma poja?
 Meie poja?
 MEES: Mitte poja.
 Esimese elusolendi, kellega rannas kokku satun –
 Ja see oli mu poeg.
 NAINE: Meie laps – ja nüüd?
 Jah, tapa ta: see on selle hind.
 MEES: Mille hind?
 NAINE: Ellujäämise hind. Laste surm on ellujäämise hind,
 kepi mind,
 saan sulle uued lapsed kinkida,
 tapa poiss ära.
 Kui paljud vanemad näevad oma lapsi suremas?
 Kui paljud kannavad oma laste laibad välja koduvaremetest?
 Ja elavad edasi. Või surevad hiljem.
 Miks peaks meil teisiti minema?
 Kas sa mitte ise ei tapnud Troojas lapsi?
 Lase käia.
 Ta on ju vaid su poeg,
 sel korral ei pea sa kahtlema,

see on ükstapuha.
EELNEV MEES: Nii see vestlus küll ei alga.

(Annoteeris Mihkel Seeder.)

ROLAND SCHIMMELPFENNIG „Lendav laps“ (*Das fliegende Kind, 2012*)

3M+3N

TEGELASED: Koor: naine neljakümnendates, naine viiekümnendates, naine kuuekümnendates, mees neljakümnendates, mees viiekümnendates, mees kuuekümnendates.

Näidend viies osas, epiloogiga. Kõik osad on jaotatud schimmelpfenniglikeks lühistseenideks. Tegelaste asemel avab sündmustiku koor, mis küll kohati jaguneb väiksemateks üksusteks.

KOKKUVÕTE:

Näidendi keskseks elemendiks on read:

„Pimeduse saabudes

Lüigub tänavatel

Suur must auto

Ja haarab endaga meie lapsed.“

Neid ridu saab näidendi jooksul lugeda väga palju kordi. Kogu lugu saadabki painav hirm sünge võõra, näotu ja musta masina ees, mis röövib linnaelanikelt nende järeltulijad ja tundub, et tavalised inimesed on selle ebamaise olendi vastu täiesti kaitsetud.

Samal ajal areneb aga näidendis terve hulk realistlike inimlugusid: väsinud õpetajad väikeste koolijütsidega kirikus, kaevurid maa sügavuses tegemas

oma üksluist tööd, pereema armukese embuses, kiriku kellamees jälgimas linnaelu justkui jumalapositsioonilt, pereisa unistamas maailmakuulsast naisteadlasest, kes on just väisamas nende linna. Kõige keskel kõlab muusika, on kirikupüha ja lapsed esitavad imekauneid, pühalikke laule. Kõik kuulavad, kuid rõõmu asemel tunnevad nad hoopis üksindust, hirmu, rahutust.

Sündmuste arenedes hakkab üha enam tunduma, et too sama müstiline autokujuline kurjus sarnaneb väga argiinimese tülpimusele ja ükskõiksusele, millega minnakse läbi igapäeva, unustades enda ümbruses toimuv, viimaks oma lapsedki.

Schimmelpfennigi kaanonis saab antud näidend ühe süngeima ja raskepärasema teose tiitli. Osava miljööloojana manab autor lugeja silme ette pimedat, valgusest tühjaks imetud ja vihmast läbi leotatud maailma, milles inimene ja tema mured mõjuvad tibatillukesena. Kõik kuulevad ja näevad midagi, kuid nad ei suuda märgata ega reageerida – pimedus on nad endasse imenud.

Näidendis on olemas kõik Schimmelpfennigi armsad trikid: põimuvad lood, palju ümberjutustamist ja rollivahetusi, müstilise ja argipäevase segamine, piiride ja vastuste hägustamine, ajahüpped, kiired asukohavahetused. Siiski jääb teos võrreldes mitmete teiste Schimmelpfennigi näidenditega lihtsakoeliseks (mis ei pruugi iseenesest halb olla – tihti kurdetakse, et tema teostes lihtsalt toimub liiga palju).

Saksa keeleroumis on antud lavastus saanud kurja kriitika osaliseks – laidetakse just varasema lopsakuse ja trikitamise vähesust ning kurdetakse, et teos mõjub liiga rusuvalt. Näidend on tõesti mõjus ja haarab lugeja täielikult oma süngesse haardesse. Samas on autor pikkinud tegevustikku mitmeid laulutekste, andes kogu näidendile mõneti muinasjutuliku tunnetuse. Kriitikud võivad ju Schimmelpfennigi lihtsustumise üle nuriseda, kuid see muudab ta vaid suuremale publikule ligipääsetavaks. Igas asjas on omad head ja vead – ka süngetes lugudes lapsi rõõvivatest mustadest autodest.

KATKENDID:

I

1.

KOLM NAIST: Tänav
on imepeene piir
taeva ja põrgu vahel.

VIIEKÜMNENDATES NAINE: Kolm õpetajat,
tühisilmsed, hirmunud
alamakstud,
peaaegu sosistades:
üks must auto
sõidab öösiti läbi linna,

NELJAKÜMNENDATES NAINE: pimeduse saabudes
liigub tänavatel
suur must auto

ja haarab endaga meie lapsed.

helita ja valguseta
tuleb must auto
mööda tänavat,
ja siis –

KUUEKÜMNENDATES NAINE: veel hetke eest oli laps siin,
alles ta mängis kõnniteel,

nurgakivi, nurgakivi,
kõik peavad peitu pugema³,

ja äkki on laps kadunud.

NELJAKÜMNENDATES NAINE: Ei ühtki heli, karjet –
laps on läinud. Kadunud.

---

³ *Eckstein, eckstein, alles muss versteckt sein* – sõnad, mida öeldakse saksakeelsetes maades, enne kui peitusemängus teisi otsima minnakse.

Pole last, pole autot,
tühi tänav –
KUUEKÜMNENDATES NAINE: Kõnnitee on tühi,
ja tänav on tühi –
pole last, pole autot,
tühi tänav –

Tänav
on imepeene piir
taeva ja põrgu vahel.

(Annoteeris Mihkel Seeder.)

ROLAND SCHIMMELPFENNIG „Neli ilmakaart“ (*Die vier Himmelsrichtungen, 2011*)

2N + 2M

TEGEVUSKOHT: Suhteliselt neutraalne paik – asula, kus võib paks lumi maha tulla. Täpne asukoht ei mängi näidendis olulist rolli.

KOKKUVÕTE:

Näidendi moodustavad 52 lühikest jutustavas stiilis stseeni. Näiliselt justkui mitu eraldiseisvat pool-müütilist lugu, mis Schimmelpfennigile omase osavusega seotakse viimaks üheks suureks narratiiviks. Stseenide raamistamisel kasutatakse tihti muusikat.

Näidend keskendub inimsaatusel ettemääratusele, enda tuleviku ettenägemisele ja mõistmise küsimusele. Näib, nagu loobiks maailm inimesi nelja ilmakaare suunas laiali, kukutades neid juhuslikult suvalistesse kohtadesse, kus nad jäävad ootama enda lõppu või hoopis uut algust. Näidendis suudavad tegelased alatihti näha ette teiste olulisi elusündmusi, keegi pole aga

võimeline nägema enda tulevikku. Iseenda olulisi sündmusi märgatakse alati hetk liiga hilja.

Schimmelpfennig valib enamasti näidendi selgrooks ühe detaili (üks koht, üks tegelane, korduv lause jne). Antud teoses on selleks kaklusestseen, mis on terve näidendi pikkuseks välja venitatud. Selle vahel hakkavad lahti hargnema erinevad personaalsed lood:

- Mees, kelle naine on selgeltnägija, avastab ühel udusel hommikul jalutades tee äärest 400 kasti õhupalle. Ta otsustab hakata nendest loomade valmistamisega raha teenima, kuni armub ühte imekaunisse kuldsete lokkidega ettekandjasse. Tema naine näeb seda kõike ette – nagu ka seda, kui suure õnnetuse too lokiline neiu mehele kaela toob –, kuid ta ei sekku.
- Noor naine, kes kannatab juba pikka aega peavaluhoogude käes, kolib uude linna ja püüab seal lihtsate töödega ära elada. Tema teele satuvad kaks meest ja üks neist peab naise nimel surema. Samas tajub neiu, et miski on viltu ka tema lokkide all – seal kasvab midagi.
- Tugev, hiiglasemõõtu mees, kes on just teel oma järjekordse kauba-autolaadungiga, kaotab masina üle kontrolli ja sõidab teelt välja. Sel hetkel otsustab ta aga käituda ebatavaliselt: ta hülgab masina, ostab endale relva ja siseneb võõra linna melusse. Peagi kohtab ta naist, kes on talle üsna meele järele. See naine toob talle aga kaela palju pahandust.
- Vanem naine, kes kümne aasta eest jäi sellesse linna pidama kinnituisanud rongitee pärast, ootab oma uue teekonna algust. Kuni see aga juhtub, teenib ta elatist teistele tulevikku ennustades. Nii kohtub ta kõigi ülejäänud tegelastega, ennustab neile nende saatused küll õigesti ette, kuid ei suuda kedagi päästa, lõpuks ennastki mitte.

Autor suudab väga osavalt luua kummastavat keskkonda, milles orienteerumine pole esmapilgul eriti lihtne. Samas oskab ta lugejat piisavalt suunata: mida lähemale tuleb lõpp, seda rohkem pusletükke langevad oma kohtadele ja hakkab välja joonistuma üks tervik. Schimmelpennigile omaselt seda aga täielikult siiski ei juhtu. Ta jätab palju ruumi interpretatsioonile, ei anna selgeid hinnanguid ega lahendusi. Kuigi müstika, müüdid ja mütoloogia mängivad autori jaoks alati olulist rolli, on nad selles teoses saanud eriti võimsa positsiooni. Iga tema näidendi tegelase ja sündmuse puhul peab küsima, kas tegemist on realistliku elulooga või mõne vana legendi

ümberjutustuse või hoopis ürgse loodusjõu kirjeldusega. Eks aitab sellele kaasa kogu tegelaskond, kes tihtilugu annab teksti edasi koorina. Ka dialoogiosad on sagedasti jaotatud justkui lõikudeks (tegelased ei räägi mitte enda osa, vaid kannavad kordamööda ette lõike kahekõnест, kui oleks see üleskirjutus). Võib-olla on tähtis mõiste *ümberjutustamine* – tegelased justkui püüavad konstrueerida lugu, olles ka mitte ise päris kindlad, kuidas ja miks need sündmused aset leidsid või alles kunagi leiavad.

KATKENDID:

Lõik 1 (Stseen 17):

(Muusika.)

TUGEV MEES: Näota mees.

(Lühike paus.)

Mees kannab vana ülikonda,
püksid, jakk, vest, kõik mustad,
pluus, mitte enam uued kingad,

aga mehel pole nägu,
ja tal pole kõrvu,
pole juukseid,
ta on näotu,
äratundmatu.

Pole silmi, pole suud.

Näeb kohutav välja,

Mees näeb kohutav välja –

Nagu oleks ta iseenda näo ära kustutanud.

Maha pesnud.

(Paus.)

See on sukk.

Peas kannab ta maski –

ta kannab peas läbipaistvast nailonist sukka.

Kustutatud näoga mehel on relv.

Ta tõmbab tagant, püksivärvli vahelt välja relva.

Ta ütleb:
See on revolver,
Kuue lasu ja lühikese toruga revolver.
Üks kuul sellisest, lühikese toruga revolvrast,
tekitab väikeselt vahemaalt pöörase augu,
Kujuta vaid ette,
kui see kuul tabaks sind kaela.

Lõik 2 (Stseen 30):

NOOR NANE: Ta rääkis ja rääkis.

MEES: Sa oled Medusa, ütleb mees,
Ja mina olen Perseus,
Vaata siia mu jakile, need tähed,
Vaata vaid, need lokid, nagu maod –

Perseusel tuli alati madudega tegemist, sest Perseus lõi
Medusal pea otsast ja Medusal olid juusteks maod.
Madudest lokid.

Hei, ütleb Perseus,
Hei, su lokid on nagu maod,
Sa võiksid olla Medusa –

NOOR NANE: Medusa?

MEES: Ja mina olen Perseus, see mees nende tähtedega,
Perseus ja Medusa, sellest peab ju midagi saama.
Ja naine: arvad sa?

NOOR NANE: Arvad sa?
Perseus ja Medusa? Sa tõesti arvad nii?
Need on ju vaid lokid.

Ja naine ütleb,
Kui sina oled Perseus
ja mina olen Medusa,
siis pead sa mul pea otsast lööma,

kuule,
kas sa tahad mul pea otsast lüüa,
Võid seda vabalt teha,
See valutab nangunii kogu aeg.

Ära muutu labaseks, mitte sina,

Tahaksin sind nii väga suudelda,
tahaksin sind nii väga suudelda,
ütleb mees.

MEES: Tahaksin sind nii väga suudelda,
tahaksin sind nii väga suudelda,
ütleb mees.

NOOR NAIN: Ja naine ütleb:
Oeh, kui päris aus olla:
Mul on juba keegi,

MEES: Aga,
Ütleb mees, me kaks,
Me kuulume ju kokku,
Perseus ja Medusa,
Võiksime koos üles astuda,

NOOR NAIN: ei, vastab naine, päris tõsiselt –
(Lühike paus.)

(Annoteeris Mihkel Seeder.)

ROLAND SCHIMMELPFENNIG „Peggy Pickit näeb jumala palet“ *(Peggy Pickit sieht das Gesicht des Gottes, 2010)*

2N+2M

TEGELASED: Martin ja Karen, Liz ja Frank. Kõik tegelased on neljakümnesed või pisut vanemad.

TEGEVUSPAIK: Ühe paari kodu läänemaailma ülikoolilinnas.

Näidend koosneb viiest osast, mis on jaotatud lühikesteks stseenideks. Tegevus leiab aset ühes kohas ja ajas, kuid tegelased astuvad vahel stseenist välja, et olukorda kommenteerida või mingit detaili eriti rõhutada (nagu sama autori näidendis „Push up”). Pidevalt toimuvad stseenide osalised kordused (nagu sama autori näidendis „Naine minevikust”).

KOKKUVÕTE:

Nõ „kahe paari – ühe toa” näidend (nagu Albee „Kes kardab Virginia Woolfi” või Reza „Tapatöö jumal”). Kõik neli tegelast on koos õppinud meditsiini ja tegutsevad siiani antud valdkonnas. Martin ja Karen on tagasi kuueaastaselt missioonitöölt Aafrika südames. Liz ja Frank on vahepeal saanud lapse ning elavad rahulikku pereelu. Kuigi paarid on olnud kirja- ja telefoniteel omavahel pidevalt ühenduses, kohtuvad nad kuue aasta jooksul esimest korda näost näkku. Õnneliku kokkusaamise varjus hakkavad aga ilmema pinged.

Keskseks muutub laste teema: Olles kirjateel ühenduses Martini ja Kareniga, hakkasid Liz ja Frank ühe aafrika tüdruku nõ vaderiteks. Nad saatsid raha ja kinke ning palusid Martinil ja Karenil tüdruku eest head hoolt kanda. Nüüd kohtudes avastab võõrustav paarike aga enese suureks pettumuseks (eriti Liz), et Martin ja Karen polegi last endaga ühes Euroopasse toonud. Nende endi laps on just asjade kokkusattumisel ööbimas sõbranna juures ja seetõttu ei saa nad ka enda võsukest tutvustada. Nii saavadki olulisteks „tegelasteks“ vastastikku kingitusteks mõeldud nukud Peggy Pickit ja mustanahaline Annie-Albeni. Mõlemad naised suhtuvad nukkudesse erilise kirega ning mõlemas naises üha kasvav emainstinkt ja rivaalitsemine ennustavad tõsist tüli. Viimaks kerkib paratamatult üles küsimus, kas need päris lapsed üldse on olemas või mitte? Selle kõrval ujuvad pinnale ka muud saladused ning kombineerides stseenikorduste ja kommentaaridega hakkab

arenema üha kiirenev teravmeelitsemiste pingpong, mis ähvardab lõppeda katastroofiga (just, nagu Frank näidendi kõige esimeses stseenis ennustab).

HINNANG:

Schimmelpfennigi salapära on üheaegselt tema suurim trump ja piiraja. Ka väga argistest ja inimlikest teemadest rääkides suudab autor lisada tegevustikku juhus, ettemääratust, müstikat. Ta jätab alati lahti mitu ust, mitu erinevat lahendusvõimalust. Samas on nii mõnelgi lugejal-vaatajal keeruline mõista tegelaste motivatsioone ja sügavamaid mõtteid – ja seda isegi siis, kui nad kõik astuvad aeg-ajalt situatsioonist välja, et spetsiaalselt enda siseilma avada. Mis häirib Lizi ja Karenit tõeliselt? Mis sünge saladus varjutab Martini tulevikku? Mis roll on selles kõiges Frankil? Kes ikkagi on see „jumal”, kelle palet Peggy Pickit viimaks näeb? Schimmelpfennig esitab palju küsimusi, kuid ei malda vastata. Tundub, et struktuurid ja mäng erinevate võtetega huvitavad teda palju rohkem. Või üritab ta lihtsalt seda muljet jätta?

KATKEND:

2.2.2

LIZ: Ta pettis Karenit, ühe medõega, see tuli ühel hetkel välja, kui me hetkeks kahekesi köögis saime olla, sõbrannadena; ja temagi pettis Martinit, seda rääkis Martin mulle hiljem, ühe kolleegiga, ühe arstiga Montrealist, Robiga või (*Ütleb prantsusepäraselt.*) Robertiga, kellel olevat mingil ajal kah midagi selle medõega olnud. Varem. Selle medõega, kellel oli midagi Martiniga. Hiljem.

(Lühike paus.)

Nende suhe oli põhimõtteliselt täiesti lagunenu.

(Lühike paus.)

FRANK: Täielik katastroof.

2.3

MARTIN (*Kareniga käsi-käes*): Tegelikult oli seal tõeliselt tore.

(Võtab endale midagi juua.)

KAREN: Või oli õudne? Ma ei tea.

(Ta naeratab. Ta laseb Martini käest lahti.)

MARTIN: No jaaa –

KAREN *(Lizile naeratades)*: Ma usun, et see oli tore ja õudne. Üheaegselt. Seal on lihtsalt raske. Rasked olud. *(Lizile naeratades.)* Sulle poleks see sobinud.

LIZ *(protesteerivalt)*: Kuidas nii – miks see poleks –

KAREN *(kõiketeadvalt)*: Ah, lihtsalt –

LIZ: Kuidas nii –

KAREN: Kaheksakoivaliste pärast.

LIZ: Öhhh. Kaheksakoivalised.

(Lühike paus.)

Suured kaheksakoivalised?

KAREN: Ma ju räägin – see poleks sulle lihtsalt eriti sobinud, või mis, Martin?

MARTIN: Suured.

(Lühike paus.)

Tõeliselt suured.

KAREN *(naerab)*: Suured kaheksakoivalised.

LIZ *(raputab end seda ette kujutades)*: Öööhhhhhh.

(Karen imiteerib käsi liigutades suurt ämblikku, mis liigub Lizi suunas ja ronib mööda teda üles. Liz kiljub, kaotab hetkeks kontrolli. Liz karjub.)

LIZ: Jäta järele! Jäta järele! Jäta järele!

2.4

MARTIN: Totaalne õnnetus.

(Lühike paus.)

Karen lõi Lizi lahtise käega näkku, nii kõvasti kui vähegi suutis.

(Karen lööb Lizi näkku.)

(Annoteeris Mihkel Seeder.)

ROLAND SCHIMMELPFENNIG „Talvine pööripäev“

(Wintersommerwende 2014)

2N + 3M

TEGELASED: ALBERT, BETTINA, CORINNA, RUDOLPH, KONRAD

Marie ja Naomi, kumbagi pole näha.

Tekst dialoogide vahel loetakse ette – niipalju kui võimalik

KOKKUVÕTE:

Näidendi tegevus toimub enne jõule, 23. detsembril. Albert ja Bettina on heal elujärjel abielupaar, neil on tütar Marie. Bettina ema Corinna tuleb jõuludeks külla. Suhted ema ja tütre vahel on pingelised, tekivad konfliktid, kuna Corinna tahab jääda kuni aastavahetuseni tütre juurde ja on kaasa kutsunud juhusliku tuttava rongist – Rudolphi. Albert, kes uurib holokausti temaatikat, suudab õhtu üle elada ainult veini ja valuvaigistite abil, eriti kui selgub, et Rudolph on pärit Paraguaist (II maailmasõja ajal rändas Saksamaalt välja Paraguaisse palju sakslasi, kes toetasid avalikult natse). Rudolph manipuleerib, paneb seltskonna kooris laulma. Ta tahab tähistada talvist pööripäeva ja jagab kõigile „püha vett“, mis kindlustab „igavese elu“. Natsionaalsotsialismi perioodil hakati Saksamaal ametlikult tähistama pööripäevi, mis oli vanade germaanlaste tava ja pööripäevade tähistamine muutus seega natsismi sümboliks.

Näidendis segunevad kohati reaalsus ja ettekujutus. Samamoodi ka näidendi lõpus, kus Albert viskab Rudolphi välja ja söimab teda „neetud juudiks“. See on üks lõpp. Teine lõpp: Albert kukub õhtu jooksul tarvitatud tablettide ja veini tõttu kokku ning Rudolph, kes on arst, aitab teda.

Näidend räägib isiklikest ja poliitilistest piiridest ning punktist, kus peab vastutuse võtma.

KATKENDID:

1.5.

BETTINA: Produtsent oli tähtsam, sa ka ei jäta oma toimetajat -

ALBERT: Mis tähendab tähtsam, nii teed sa alati, kas sa usud, et ta ei märka seda, kas sa usud, et mina ei märka seda, kas sa usud, et Marie ei märka seda?

BETTINA: Ole nüüd- kui sina-

ALBERT: Ja nii on see iga kord, iga kord -

BETTINA: Mis see sinusse puutub -

ALBERT: Ma ei tee seda enam kaasa, ei. Lõpp, ma ei tee seda enam kaasa- seekord on lõpp -

BETTINA: Tead mida?

ALBERT: Mida?

BETTINA: Mine persse

1.6.

Suurkoodanlik kaasaegne elutuba. Vana maja. Euroopa. Inimestel, kes siin elavad, on maitset, nad ühendavad oskuslikult modernse vanaga, neil on piisavalt raha, aga kõik ei pea ka olema täiuslik. Ikea kohtub Biidermeieri ja Charles Eamesi ja kirbuturuga. Nad loevad raamatuid, nad on ülikoolis õppinud.

1.7.

BETTINA: Mine persse. Hoia lihtsalt eemale.

ALBERT: Eemale hoidma - kuidas ma peaksin end eemale hoidma - mina seisan ju temaga esikus, mitte sina, sina helistad ju, see on ju viisakuse küsimus, see on ju austuse küsimus

3.27.

RUDOLPH: Ta kutsus mind külla -

ALBERT: Kutsus külla?

RUDOLPH: Minu nimi on Rudolph. Rudolph Mayer. Aga kutsuge mind Rudolphiks. Väga rõõmustav -

BETTINA: Albertile Ta ei öelnud mulle midagi -

ALBERT: Kuna ta seda oleks saanud teha -

BETTINA: Milleks -

3.28.

Albert annab Rudolphile käe. Ebakindel käepigistus.

3.29.

ALBERT: Albert –

RUDOLPH: – ma tunnen, et ma tulen valel ajal, ma hakkan otsekohe jälle –
ma tahtsin ainult, sest ma lubasin –

ALBERT: Ei, ei – mina, meie ei teadnud ainult, et –

RUDOLPH (*vabandavalt*): – Kui ma teid võib-olla ainult korraks-

3.30.

Albert vaatab Bettinale otsa. Bettina kehitab õlgu.

Miks ta ei tee midagi, mõtleb Albert.

15.6.

Muusika.

Kakskümmend kaks viiskümmend, elutoas. Bettina jõulupuud kaunistamas.

Konrad aitab teda.

*Rudolph ja Corinna joovad punast veini. Konrad joob ka punast veini ja
kaunistab samal ajal kuuske. Albert ei tea, mida ta tegema peab. Ta loeks hea
meelega kirja, aga ilma lugemisprillideta pole see võimalik.*

17.9.

Null kakskümmend neli.

*Konrad tõuseb püsti ja läheb kööki. Ta avab seal sahtli ja otsib midagi. Ta
tuleb tagasi suure noaga.*

17.10.

ALBERT: Mis sul plaanis on? Mida sa teed?

KONRAD: Kas sa ei tea seda – sa näed ju seda – See on ju läbi

17.11.

Konrad läheb noaga suure õlimaali juurde ja löikab selle katki.

17.12.

BETTINA: Kallis –

KONRAD: See ei ole kunst.

See ei ole see kunst, millega me tulevikku lähme. Ei.

17.13.

Ta jätkab pildi hävitamist, mille ta ise maalis.

17.14.

ALBERT: Ütle –

17.15.

Bettina paneb oma käe Konradi noaga käele.

17.16.

BETTINA: Konrad –

17.17.

Konrad suudleb Bettinat suule.

17.18.

ALBERT: Mis nüüd lahti on?

KONRAD: Oli aeg.

ALBERT: Ära end vigasta -

CORINNA: Niisiis, see –

(Annoteeris Kaia Kuha.)

PETER STAMM näidendikogumik „Kohaku suudlus“ (Der Kuss des Kohaku)

Arche Verlag AG (kirjastus Arche AG, Zürich-Hamburg)

Lavastamisõigused: Hartmann & Stauffacher

Verlag für Bühne, Film, Funk und Fernsehen, Köln

(Lava-, filmi-, raadio- ja telekirjastus Kölnis)

PETER STAMM „Kohaku suudlus“ (Der Kuss des Kohaku, 2004)

Draama 20 stseenis

2N + 2M

TEGELASED: SANDRA, 30; MICHAEL, 45; GÜNTER, 30; MONIKA, 23

TEGEVUSKOHT:

Tühi ja ilma usteta elutuba. Tagaseinas on suur aken, millest on näha päratut aeda, vanu õuna-, kirsi- ja pirnipuid. On varakevad ja puudel pole veel lehti. Hämarus, saabumas on õhtu, sajab. Laes on ilma lambivarjuta elektripirn. Ruumi keskel on vana sohva. Lisaks on toas veel põrandalamp,

toataim, suur peegel ja veega täidetud plastikkott, milles ujub suur ja kirju karpkala. Mitte keegi ei tule ega lahku tavalisel moel lavalt. Tegelased on lihtsalt laval ja siis justkui haihtuvad, et järgmine stseen võiks alata. Tegelaste kohaolek on sama vähe seletatav kui nende puuduminegi.

KOKKUVÕTE:

Kaks armastajapaari vestlevad 20 stseeni vältel eimillestki ja kõigest. Iga dialoog on justkui omaette lõpetatud lugu, mis ei vii järgmiseni, aga samas on lood siiski omavahel seotud, sest näidendi keskel jõutakse järeldusele, et ehk on inimkondki arenenud vees ja järelikult on meil ka praegu palju ühist vee-elanikega, kuigi me seda ise enam ei teadvusta ja peame end kaladest märksa kõrgemal arengutasemel olevaiks olendeiks. Näidendi pealkiri tuleneb seoses Hiinaga tundma õpitud eksootilisest kalast (Kohaku) ja arutlusest, kas kalad suudlevad või maigutavad lihtsalt suud. On see külm ja tundetu suudlus või maailma kõige esimene ehk eelajalooline suudlus? See on lugu mälestustest, mis pole lihtsalt mälestused, mida saab prügikasti heita, vaid hetked, millest koosneb kogu meie elu. Kui üks neist minema visata, jääb alles tühik, „must auk“. Ja kõige suurem tühik jääb siis, kui on surnud Suur Ema.

HINNANG:

Dialoog on absurdne ja samas salapärane nagu Peter Stammil ikka. Seda lugu on väga huvitav jälgida ja tõlkida, sest kahekõne on tabavas kujundlikus sõnastuses, mis mõjub ja haarab. Nii, nagu tegelaste ilmumine pole loogiliselt seletatav, ei ole loogiliselt põhjendatav ka nende jutt. Ometi loovad need kahekõned äärmiselt lummava meeoleu, mis tõesti võiks olla pigem süvavetes tegutsevate „kalainimeste“ oma. Või ka nende inimeste, kes püüavad alateadvuses ringihulpivaid tunde- ja mõttepilte taas üles leida, et nende abil moodustada hingepõhjani rabav ja nukker tervik.

KATKENDID:

1.

(Sandra istub sohvall. Michael vaatab aknast välja.)

MICHAEL: ... Kiviga. See oleks võinud kellegi surnuks lüüa. Kõige hullem polnud mitte katkine aknaklaas, aga... ettekujutus, et seal taga on keegi, kes meie akna suunas kivi virutab. See ääretu viha.

SANDRA: Võib-olla oli see mõni laps.

MICHAEL: Laste viha on kõige halvem. Laste ja loomade oma.

SANDRA: Sa liialdad.

MICHAEL: Sellest ajast alates on mul hirm üksi kodus olla. Äkki sa märkad, et seal väljas pole mingi aed, vaid hoopis metsik loodus. Me hoidsime kivi alles. See lebas alati... Kas sa nägid seda?

SANDRA: Ah, see oli kivi?

MICHAEL: Sa viskasid selle minema.

SANDRA: Need puud peaks maha võtma.

MICHAEL: Seda ei annaks ta mulle iial andeks. Ta armastas puid. Ta võis tundide kaupa siin akna all istuda ja välja vaadata.

SANDRA: Me kõik oleme metsast tulnud. See on veel meis peidus. Metsade hirm ja rõõm.

MICHAEL: Tead sa veel, kuidas oli suvel? Kui roheline kõik oli? Kuidas isegi valgus oli roheline puulehtedest? Valguse värv on täielikult muutunud.

SANDRA: Tõmba ometi kardinad ette, kui sa seda ei talu.

MICHAEL: See oleks veel hullem. Mitte näha, mis juhtub.

SANDRA: Ei juhtu mitte midagi. Millal see kivi oli? Kaksikümmend aastat tagasi? Kolmkümmend aastat?

MICHAEL: On olemas pimedaid... ma olen lugenud, et on olemas pimedaid, kes... mida nad on kombanud, mida nad on kuulnud, see kõik muutub pildiks. Nad suudavad liikuda nii, nagu nad näeksid midagi. See oli lugu ühest pimedast, kes parandas katust, kesk südaööd. Tal oli kõik peas. Mitte ühtegi vale liigutust.

(Sandra tõuseb püsti, paneb tule põlema ja istub uuesti.)

MICHAEL: Kui hämardub... tunned sa seda? Seda hirmu, et mitte kunagi enam ei lähe valgeks?

SANDRA: Vahel ma mõtlen, et sa oled liiga kaua üksi olnud. Kui mind poleks olnud... oleksid sa ka täna üksi.

MICHAEL: Jah, võib-olla.

SANDRA: Sulle ei saa kunagi päris ligi, ainult jäämäe väike osa ulatub veest välja.

MICHAEL: Aga see, mida nähakse, püsib ülal tänu sellele, mis jääb vee alla. Kui alt midagi lahti lõigata, siis jääb ka vee peal üks osa vähemaks.

SANDRA: Mina ei olnud kunagi üksinda. Otsisin endale alati enne uue, kui ma vanaga lõpu tegin.

MICHAEL: Mind see ei häiri, kui ma pean üksi olema. Ma ootasid sind.

SANDRA: Kas sa tõesti ootasid mind, jah? On see tõsi? Aga kuidas sa teadsid, et see mina olen?

MICHAEL: Ma ei tea, see oli juhus.

SANDRA: Ma võrgutasin su ära.

MICHAEL: See on tõsi.

SANDRA (*naerdes*): Vahel oled sa nagu väike poiss.

MICHAEL: See rõõmustab mind. Kodu sisustada. Osta asju, mis meiega sobivad. Ja kuidagi seda... lavastada, mis me oleme. Saad sa aru, mida ma mõtlen?

SANDRA: Minu jaoks on ta ikka veel siin. Sinu ema.

(...)

MICHAEL: Ma usun, et ma ei taluks seda, kui peaksin vaene olema.

SANDRA: Seepärast ma sind õnge võtsingi.

MICHAEL: Ma arvan, et ma olen algusest peale teadnud, et ma pean piisavalt palju raha teenima. Ma ei tea, mida ma küll teeksin, kui mul raha poleks. Ma imetlen inimesi, kes sellest ei hooli. Aga mina seda ei suudaks.

SANDRA: Raha annab kindluse. Küsimus on selles, kas seda tahetakse.

MICHAEL: Mina vajan kindlust. Asju, mis minu juurde kuuluvad. Ma usun, et ma läheksin hulluks, kui mul neid asju enam poleks...

SANDRA: Ilukalad. Täiesti mõttetud elukad. Mis elu neil küll on!

MICHAEL: Ma arvan, et ta on erutatud. Ta tunneb, et midagi on korrast ära.

SANDRA: Kala pole ometi piisavalt intelligentne, et ärrituda.

MICHAEL: Teda peab tundma, et sellest aru saada, kuidas ta tuju on.

SANDRA: Sa võid seda ju haiglaõelt küsida. Ehk oskab ta ka kaladega ümber käia. Igatahes on temas midagi kalalikku.

MICHAEL: Mul on nii kahju... tõesti kahju, et sa kala ei salli. Ja et me seda jagada ei saa.

SANDRA: Kala?

MICHAEL: Ei, minu... rõõmu. Minu armastust kala vastu.

SANDRA: Kas see pole veidi ülepakutud. Kas sulle ei tundu?

MICHAEL: Ma olen nõus naeruväärne olema. Armastus on alati naeruväärne.

SANDRA: Ma ei öelnud, et sa oled naeruväärne.

MICHAEL: See on võib-olla puhtaim armastus, kui midagi nii omatakse. See ongi tingimusteta armastus.

SANDRA: Sa tahad öelda, et ta ei armasta sind raha pärast nagu mina.

MICHAEL: Ta ei pruugi mind armastada. Ma ostsin ta endale, sest ta on ilus.
(...)

MICHAEL: Mida kõike me siit ära pole visanud... mälestusesemeid.

SANDRA: Sinu jaoks on iga asi mälestuse.

MICHAEL: Mul on selle majaga seotud nii palju mälestusi. Kogu mu lapsepõlv... mul oli siin ilus lapsepõlv.

SANDRA: Sa oled juba 45-aastane!

MICHAEL: Pikk sügisene öhtupoolik, kui koolitööd olid juba tehtud. Ma lebasin põrandal ja lugesin raamatut. Mingit seiklusjuttu. Mamma oli köögis, isa tööl.

SANDRA: Sa tahad kõike täpselt samuti sisustada, nagu oli siis. Kas mul pole õigus?

MICHAEL: Ma laman põrandal ja sina oled köögis ja teed midagi.

SANDRA: Sa tunned seda ka. Ta on veel siin. Suur ema.

MICHAEL: Need on ainult mälestused.

SANDRA: Kui kõik on ära koristatud, siis kaotatakse äkki tasakaal. Kõik on pakitud ja nähakse tühja ruumi. Siis kujutatakse ette kõikvõimalikku.

(Michael istub Sandra ligidale.)

MICHAEL: Kas sa rõõmustad? Tunned sa end hästi?

SANDRA: Küsi poole aasta pärast.

MICHAEL: Küllap sa harjud sellega.

SANDRA: Ma näen teda seal istumas ja kudumas.

MICHAEL: Aga sa ei rõõmusta?

SANDRA: Jäta ometi järele.

MICHAEL: Ta on surnud.

12.

(Monika ja Sandra vestlevad liikudes.)

MONIKA: Me räägime praegu nagu vanad sõbratarid.

SANDRA: Ära peta end. Me pole mingid sõbratarid.

MONIKA: Siiski, siiski.

SANDRA: Sa oled tõesti hea. Sa tuled siia ja ... ja siis tahad sa minu sõbratar olla!

MONIKA: Ta ütles, et te olete... et te enam ei...

SANDRA: Asi pole selles.

MONIKA: Michael ja mina... ta ütles...

SANDRA: Sa ei peaks kõike uskuma, mida ta ütleb.

MONIKA: Ta vandus mulle.

SANDRA: Lapsed vannuvad.

19.

(Laval on kõik neli tegelast: Michael ja Sandra, Monika ja Günter seisavad igaüks omaette ja teistest hoolimata. Michael hoiab kala käes.)

MICHAEL: ...tohutu kala.

SANDRA: Sinu unelmad!

MICHAEL: Ta püsib liikumatult vees.

MONIKA: Me vaatasime maja.

MICHAEL: See tundub mulle äkki nii tühi.

MONIKA: Ma kujutasin ette, et ma elan siin.

GÜNTER: Õnnelik elu ilusas majas.

SANDRA: Tahad sa vahetada?

GÜNTER: Mille vastu? Mul pole midagi, mille vastu vahetada.

MICHAEL: Lastena vahetasime me alati. Igaüks tahtis just seda, mis teisel oli.

Mänguasju, jalgpallimängijate pilte, igaühel oli oma aare. Ja igaüks näitas oma asju. Miski pole hiljem eales sedavõrd minu oma olnud kui need. Need mõned asjad.

SANDRA: Ainult poisid vahetasid. Meie, tüdrukud, küll mitte.

MONIKA: See on tõsi. Me ei vahetanud midagi.

SANDRA: Teie olete kogujad. Ja meie oleme jahtijad.

MICHAEL: Kui mul poleks midagi olnud, siis ma oleksin küll peast segi läinud. Ei vajata ju tegelikult midagi, aga... Aga see on asjade kaal. Raskus, mis meid pörandal püsti hoiab.

SANDRA: Kui need asjad siin on, siis nad on siin. Ja kui nad on ära, siis nad on ära.

MICHAEL: Aga mälestused jäävad. Sinna, kus kunagi midagi oli. See on nagu tühi auk.

SANDRA: Küll sa harjud uute asjadega.

MICHAEL: Hull on see, et nähakse ainult seda, mis juhtub. Muutusi, liikumisi. Mis loomad need on? Maod? Või karud? Need, kes näevad ainult liikuvaid objekte? Peab lihtsalt paigal püsima ja siis ei juhtu sinuga midagi. Öösiti tajub seda vahel. Kui siis üles ärgata ja taibata, et kõik on veel olemas, midagi pole juhtunud. Ainult pime leiaks siis asjad üles, kui midagi ei liigu. Ei tohi ennast lihtsalt liigutada.

(...)

SANDRA: Räägime sellest hiljem. Praegu tuleb kõigepealt kala eest hoolitseda.

MONIKA: Mõtle sellele, mida sa ütlesid. Kõik, mis minus peidus on. Kõik võimalused. Ma vajan sinu abi. Sa pead mind aitama.

SANDRA: Anna mulle kala.

MICHAEL: Muidu ta sureb.

MONIKA: Sa ütlesid...

SANDRA: Kala ei suudle, ta teeb ainult suu lahti ja paneb jälle kinni.

MICHAEL: Ma ei saa siit minema.

(Sandra astub sammu mõlemale ligemale ja sirutab käed välja.)

MONIKA: Sa suudad. Tapa ta. Tapa kala.

MICHAEL: Ma ei tea... kuidas kala tapetakse.

SANDRA: Aitab juba. Andke ta siia. Vaene kala.

MONIKA: Kiviga.

20.

(Lõpustseen on inimtühjal laval, ei juhtu midagi.)

(Annoteeris Reet Kudu.)

PETER STAMM „Taubenhaini tütred“ (*Die Töchter von Taubenhain, 2004*)

3N + 2M

Moto:

Minevik on läinud
ja tulevik kaugel igavikus,
olevikku kinnipüütuna
närubub iga armastus.
(*Clemens Brentano*)

TEGELASED:

DR. GOTTFRIED BÜRGER, 65, ARST

TEMA TÛTRED:

DOROTHEE, 36

EMILY, 33

SOPHIE, 30

REINHARD, 22, BIOLOOGIAÛLIÕPILANE

TEGEVUSKOHT:

Kusagil provintsis, veidi allakäinud seitsmekümnendate aastate häärberis. Maja ümbritseb suur ja metsistunud aed, pigem hooldamata kui salapärane. Võib-olla on udune, aga mitte külm. Kuigi maja ja aed on näiliselt inimtühjad, on ometi tunne, et kusagilt sind jälgitakse.

Näidendi tegevus toimub ühe päeva vältel, kusjuures selle päevaga möödub aasta, alates kevadehommikust üle suvise pärastlõuna sügisõhtusse ja edasi talveõösse.

Teises vaatuses pole sündmused kronoloogilised, stseenid võivad olla nii minevikust kui ka tulevikust. Reinhardist võib saada Dorothee surnud võis siis ka Emily tulevane peigmees.

Proloogi võib mängida suletud eesriide ees või aias. Esimene ja teine vaatus on elutoas, teine vaatus aias.

KOKKUVÕTE:

Näidend on inspireeritud Gottfried August Bürgeri (1747 – 1794) näidendist „Des Pfarrers Tochter von Taubenhain“ (Taubenhaini pastori tütar). Võrdluseks tuleb meelde Elfriede Jelineki Ibseni „Nora“ ainetel kirjutatud lugu ehk järg, mis Norast pärast mehest lahkumist edasi võinuks saada. Antud lugu nii vaimukas pole, kuigi sajanditetagune stiil on tunda. See on vägagi müstiline jutustus dr Bürgerist, kes elab hooletusse jäetud majas oma kolme tütrega. Majja tuleb külla noor botaanikaüliõpilane Reinhard, kes armub nooremasse tütresse Sophiesse ja püüab magada ka ülejäänutega. Realistlik tegevus seguneb pidevalt teispoolsusega, müstiliste rändudega teise reaalsusse. Ja lõpuks pole enam aru saada, kes on elus ja kes surnud. Kes vaim ja kes reaalselt tegutsev isik. Ega sedagi, kas aed on tavaline või paradiisiaed.

Samas on see ka täiesti realistlik ja traagiline lugu arstist, kes armukadetses sedavõrd oma abikaasat, et ehitas tema jaoks ilusa maja, mis oli võrdväärne vanglaga. Naine ei tohtinud kellegagi rääkida ega kedagi külla kutsuda.

Aga kord tegi mees vea ja kutsus majja maalikunstnikku, kes pidi armastatud naisest portree maalima. Mees armus temasse ja naine jäi rasedaks. Arst tappis naise. Aga lugu ise pole realistlik, vaid äärmiselt müstiline. Proloog on paradiisis, kus üks tütardest vestleb oma armastatu Reinhardiga. Aga ka näidendi kulgedes seguneb tegelikkus ja paradiislikkus. Kord on aed tavaline aed, kord paradiisi oma, sest nagu ütleb autor proloogis „me siseneme ühest uksest ja väljume teisest, elu kestab vaid kolm sekundit.“

HINNANG:

Näidend on märksa segasem ja traagilisem kui „Kohaku suudlus“, aga ei mõju ometi nii veenvalt kui näidendikogu esimene teos. Siin on palju häid kohti, aga aeg-ajalt ka ülepakkumist ja ehk liiga palju verevalamist, mis lõpuks tundub pigem „musta huumori“ kui sügavalt filosoofilise ja müstilise tragöödiana.

KATKENDID:

PROLOOG

(Sophie tormab alasti lavale, hoides käes püssi, aga keegi ei pane ta alastust tähele.)

REINHARD: Kus me oleme?

SOPHIE: Paradiisis.

REINHARD: Ma oleksin pidanud seda arvama. Kui vaiksed on lilled.

SOPHIE: Mu süda on selles aias. Siin ei kasva midagi, mis mind ei armastaks ja mida ma ise õrnalt ei armastaks.

REINHARD: Kes te olete? Aednik? Jahinaine?

SOPHIE: Te võite mind Sophieks nimetada, kui tahate.

REINHARD: Mida te siin teete? Sophie.

SOPHIE: Ma olen alati siin. Ma olen siin sündinud ja kasvanud.

REINHARD: Te elate päris üksi.

SOPHIE: Ma pole üksi. See on minu aed.

REINHARD: Ma tahtsin öelda, et siin ei ela kedagi.

SOPHIE: Ma peitsin end ära, et te mind leiaksite.

REINHARD: Nüüd ma siis leidsingi, aga olen iseenda ära kaotanud. Ma ei tea enam, kus ma olen.

SOPHIE: Alguses või lõpus? Ma ajan selle alati segamini.

REINHARD: Me oleme sealt tulnud. Või sealtpoolt? Ma ei leia enam tagasiteed.

SOPHIE: Siit pole tagasiteed.

REINHARD: Kus on tänav? Ja minu auto? Kus on teised?

SOPHIE: Missugused teised?

(...)

SOPHIE: Sündida või surra, see on üks ja sama. Me tuleme ühest uksest sisse ja läheme teisest jälle välja. Elu kestab kolm sekundit.

REINHARD: Missuguseid kummalisi asju te räägite.

SOPHIE: Elavad unistavad surmast ja surnud elust.

REINHARD: Te ajate mind üha rohkem segadusse.

SOPHIE: Kas te armastate mind?

REINHARD: Me ju alles kohtusime.

SOPHIE: Kuupalju aega teil siis vaja on, et mind armastama hakata? Tund? Päev? Või aasta?

REINHARD: Ma ei tea, võib-olla üks nädal.

SOPHIE: Aasta või päev, see on üks ja sama. Ma armusin teisse kohe. Ma armastan teid juba kaua. Kas tahate minuga seksida?

REINHARD: Teie...? See on...

SOPHIE: Tule minu aeda, söö minu vilju ja joo minu veini. Tule! Täna on meie pulmapäev. Armastus on tugevam kui surm.

(Sophie jookseb minema, Reinhard tema järel.)

I VAATUS

(Kolm vanatüdrukuliku moega öde hommikul ümber laua. Neil on ühesugune soeng ja ühesugune rõivastus. Sophie istub laua ääres ja lehitseb moeajakirju, Emily istub klaveri ees, klimberdab ja laulab kaasa. Dorothee on kirjutuslaua juures.)

EMILY: Südaööl tuleb junkur, mõni aadlikust maaomanik ja viib su ära.

SOPHIE: Siis ma magan juba ammu.

EMILY: Mehed tulevad alati öösel.

SOPHIE: Nagu teod.

DOROTHEE: Mida tead sina meestest!

EMILY: Ja järgmisel hommikul olete te kaugel.

DOROTHEE: Emily, jäta järele!

(...)

SOPHIE: Aga sinu tundmatu. Tundmatu mees.

EMILY: Ta saab olema kunstnik. Muusik.

DOROTHEE: Tühikargaja.

SOPHIE: Minu oma on samblike uurija. Samblikke olevat kõikjal, isegi kõrbes ja arktilistel aladel ja kõrge mägedes, kus midagi muud ei ole. Nad paljunevad, kuidas neile vaid sobib, olgu sooliselt või mitte. Sooline on suhteliselt komplitseeritud.

(Dorothee ja Emily naeravad.)

EMILY: Suurepärane!

DOROTHEE: Hakkame pihta! Nii palju on veel teha.

EMILY: Su uurija torkab sind samuti oma samblakogusse ja võtab kaasa, see sinu samblauurija, et sind koos teistega laiaks pressida ja oma albumi kleepida.

DOROTHEE: Ära tekita temas mõttetuid hirme, Emily!

EMILY: ...ära tekita lootusi, tahtsid sa öelda!

(...)

DOROTHEE: Kas te olete seda teinud või mitte?

SOPHIE: Me seksisime aias. See oli ilus. Ma ratsutasin ta peal nagu hobusel. Ma olen alati hobust tahtnud. Ja siis ta mind...

DOROTHEE: Jäta järele. Me ei taha seda kuulda.

SOPHIE: Sa ise küsisid.

DOROTHEE: Sophie! Pane tähele! Sa ei ütle isale midagi, on sulle selge? Ma räägin kõigepealt ise temaga.

SOPHIE: Me ometi armastame teineteist.

DOROTHEE: Mis on juhtunud, see on juhtunud.

(...)

REINHARD: Teie elu ei huvita mind.

DOROTHEE: Aga Sophie?

REINHARD: Olete teie alles uudishimulik.

DOROTHEE: See pole uudishimu. Ma olen tal ema asemel.

REINHARD: Te olete vanim õde?

DOROTHEE: Ma hoolitsen kõige eest sellest ajast peale, kui meie ema...

REINHARD: Mul on kahju.

DOROTHEE: Teil ei peaks kahju olema. See pole üldse teie asi.

REINHARD: Sophie... Te ärge mõelge, et ma... Ma tõesti hoolin Sophiest.

DOROTHEE: See läks küll ruttu.

REINHARD: Mul on tõsised kavatsused.

DOROTHEE: Visake see peast välja.

REINHARD: Seda juhtub. Armastus esimesest pilgust.

DOROTHEE: Meestel, kes sabaga mõtlevad.

REINHARD: Tänan.

DOROTHEE: Palun.

(Dorothee lahkub, Sophie tuleb kandikuga ruumi, ta on veidi tüsedam kui varem.)

REINHARD: Ah, see oled sina!

SOPHIE: Hommikusöök härra botaanikule. Kas sa oled end pesnud? Kõrvade tagant?

REINHARD (*naerab*): Vaata ise järele!

SOPHIE: Meil pannakse siin puhtusele suurt rõhku. (*Reinhard hakkab sööma, Sophie istub ta vastu ja vaatab teda.*) Pärast hommikusööki ma näitan sulle oma aeda. Armastad sa lilli?

REINHARD: Loomulikult. See on mu amet.

SOPHIE: Lilli armastada? On alles ilus amet. Missugune on sinu lemmiklill?

REINHARD: Neid on nii palju.

SOPHIE: Ainult üks ja armsaim.

REINHARD: Mulle ei tule äkki ühtegi pähe.

SOPHIE: Sul ei tule ühtegi meelde? No on alles botaanik!

REINHARD: Mitte ühtegi! Ütle ise mõned ja ma valin välja!

SOPHIE: Dorothee, Emily või...?

REINHARD: Sophie.

Sophie: See on õige vastus. Selle eest saada sa ühe... suudluse. (*Saadab talle õhusuudluse.*) Ma olen sinu ära-unusta-mind-lilleke.

REINHARD: Meil polnud kodus mitte kunagi aeda. Võib-olla just seepärast sai minust botaanik.

II VAATUS

AIAS

REINHARD: Emily tahtis välja, ta ise ütles mulle.

DOROTHEE: Sa rääkisid temaga?

REINHARD: Ei mingit hirmu. Ta pole minu tüüp.

DOROTHEE: Tema seda ei tea.

REINHARD: Millalgi paneb ta siit igal juhul ajama.

DOROTHEE: Veidi unistamist ei tee paha. Küll ta sellega hakkama saab.

Pärast on ta jälle õnnelik. Ka Sophie.

REINHARD: Mina igatsen vaid seda, mida ma ka saada võin. Mul on igatsus sinu järele. Tule!

DOROTHEE: Kui isa märkab, et sa tööd ei tee...

REINHARD: Ta ei tule kunagi aeda, ta magab. Tule!

DOROTHEE: Me peame mõistlikud olema.

REINHARD: Sa oled nii... Sa lõhnad nii hästi. Kui sa ei tule, siis teeme seda kohe siin.

(Dorothee ja Reinhard kaovad põõsastesse.)

(...)

EMILY: Kas sa seda kunagi kahetsesid? Et sa kodust minema läksid?

BÜRGER *(rangelt)*: Ma tean, mida sa silmas pead, Emily. Aga see pole sama. Su ema vanemad olid rikkad ja kalgisüdamelised inimesed. Ta jättis nad maha, et uut elu alustada. Paremat elu. Su ema aitas mind mu töös.

EMILY: Ma tahaksin arstina head teha. Inimelusid päästa.

BÜRGER: Selleks peab kutsumus olema.

EMILY: Ja kui mul on?

BÜRGER: Sa tahad iga päev midagi muud. Täna tahad sa arstiks saada, homme poliitikuks, ülehomme lenduriks ja kes teab, kelleks veel! Sa tahad kõigeks saada, aga mitte midagi olla.

EMILY: See pole tõsi!

(Sophie tõuseb püsti ja kõnnib trotslikult minema.)

SOPHIE: Mina ei taha kellekski saada.

BÜRGER: Sa oled hea laps.

DOROTHEE: Ja kui... kui üks mees tuleks. Ja ma hakkaksin... kui ma hakkaksin teda armastama... müürseppa, kes tahaks, et ma temaga kaasa läheks.

BÜRGER: On jahedaks läinud. Tulge majja, lapsed.

DOROTHEE: Ma ei saa ometi kogu elu tema järel valvata... Ema! Mul on ometi ka elu. Oma elu!

III VAATUS

(Dr Bürger tuleb tuppa, ta on purjus. Dorothee ja Emily pörkuvad tagasi. Doktor kannab jahirõivastust, avab relvakapi, aga püssi pole seal.)

BÜRGER: Kus mu püss on?

REINHARD: Siin. Ma...

BÜRGER: Ma näen, te olete juba valmis. Aga teil pole püssi vaja. Andke see mulle.

(Ta teeb sammu Reinhardi suunas, kes taganeb.)

REINHARD: Ma ei tea, kas see on hea idee. Dorothee peigmees... See polnudki ju jahiõnnetus?

EMILY: Ära räägi. Tulista. Tulista ta surnuks!

BÜRGER: Te ei peaks kõike uskuma, mida teile räägitakse.

EMILY: Tulista. Ära kuula teda.

BÜRGER: Andke relv minu kätte, muidu vigastate veel kedagi.

REINHARD: Laske Sophiel ära minna. Ja Emilyl. Ja Dorotheel. Te ei saa oma tütreid kuni surmani luku taga hoida.

BÜRGER: Siin pole surma.

EMILY: Tulista ometi! Sa ei tohi temaga vaielda.

DOROTHEE: Ta tappis ta. Minu peigmehe. Me ei tahtnud ju üldse ära, me oleks siia jäänud...

BÜRGER: Siin pole ruumi.

(Dr. Bürger on Reinhardi käest relva ära võtnud.)

BÜRGER: See oli õnnetus. Õnnetusi tuleb ikka ette.

DOROTHEE: Mida ma sain teha? Ma ei teinud midagi. Ma nägin, kuidas nad teda koos aeda matsid. Tema ja Sophie. Kui laps ilmale tuli...

(...)

DOROTHEE: Isa oli armukadedusest haige. Alguses ema aitas teda arstina praktiseerida, aga ta oli üha umbusklikum ja varsti polnud see enam võimalik. Siis isa ehitaski selle maja ema jaoks. Ta lukustas naise majja, ta ei tohtinud kedagi näha ega mitte kellegagi rääkida. Aga kord kutsus ta ometi maalikunstniku, kes pidi emast portree maailma. Maaler armus emasse ja ema temasse. Kui ema jäi rasedaks, tahtis ta temaga põgeneda. Aga ta teadis, et isa otsiks teda nii kaua, kuni leiab...

EMILY: Ma olen järelilikult maalikunstniku laps? Ma tundsin alati, et sa ei saa minu isa olla.

DOROTHEE: Ka isa tundis samuti.

BÜRGER: Ta oli minu naine.

DOROTHEE: Sa lasid ta maha.

BÜRGER: Mul oli selleks õigus.

(...)

REINHARD: Mu auto on väljas. Ma viin teid sinna, kuhu te tahate. Tule, Sophie!

(Dorothee ja Emily lähevad välja aeda. Reinhard astub ukseavasse. Sophie seisab Dr Bürgeri kõrval, püss käes.)

DR. BÜRGER: Maailm on halb, inimesed on hundid, nad häbistavad ja hävitavad kõike. Neid on nii palju, neid haigeid ja rämpseid. Kõik on ussid ja surm. Mür on meie ainus kaitse... Kõik liigub ringis... Maha kiskuda! Maha kiskuda!

SOPHIE: Kõik on hästi, kõik läheb hästi!

BÜRGER: Mida ma küll olen teinud? Aga ma tegin seda teie jaoks. Meie jaoks.

SOPHIE: Kõik läheb hästi!

(Dr Bürger põlvitab nuttes Sophie ette ja embab teda. Sophie silitab ta pead.)

REINHARD: Tule, Sophie! Jäta ta.

SOPHIE: Rahu! Ole rahulik! Kõik läheb hästi.

REINHARD: Tule!

SOPHIE: Sa pead magama, siis läheb kõik jälle hästi.

(Sophie astub sammu põlvitavast isast eemale ja laseb ta maha.)

REINHARD: Sophie! Sa oled hull!

SOPHIE: Ta ainult magab.

REINHARD: Te kõik olete hullud,

SOPHIE: Sa pead minu juurde jääma. Te kõik peate minu juurde jääma.

(Reinhard seisab ukse avas, Sophie sihib teda.)

REINHARD: Sophie! Ära tee rumalusi. Me armastame teineteist. Rahune!

Pane relv maha... pane maha...

SOPHIE: Sina saad kõige ilusama haua. Ma külastan sind iga päev ja jutustan sulle kõigest. Lilledest. Ma istutan siia kirsipuu. Ja kui puu hakkab vilju kandma, punaseid nagu sinu veri, siis oled sa jälle minu juures. Nii magus, nii magus... *(Sophie laseb Reinhardi maha, mees vajub kokku. Ta laeb uuesti relva.)*

SOPHIE *(hüüab)*: Emily! Dorothee! Oodake mind! Ma tulen.

LÕPP

(Annoteeris Reet Kudu.)

PETER STAMM „Plaani planeerimine“ (*Die Planung des Planes*, 2000)

Zürichi teatrimaja tellimus (Schauspielhaus Zürich)

KOKKUVÕTE:

Pikk monoloog meenutab pigem proosateost kui näidendit. Ja taas võib võrdluseks tuua Elfriede Jelineki näidendid, mitte meie Juhan Smuuli „Monoloogid“.

Jutt on kellestki, kes planeerib äärmiselt salajast plaani. Nii salajast, et ta ka ise päris täpselt ei tea, milles plaan seisneb. Aga mida rohkem ta oma plaani arutab, seda raskemaks asi läheb. Lisaks vaimukale plaani planeerimisele on tegemist ka võrratu eksistentsialistlikku näidendiga, mis lõpeb plaaniga – olla!

HINNANG:

Monoloog jätab vapustava mulje ehk ka seetõttu, et me tuleme impeeriumist, kus kõike taheti planeerida ja kõiki mutrikesteks muuta. Seetõttu omandab tekst niisuguse tähenduse, mis ehk autoril üldse plaanis polnud ja mida suudavad vaimukaks pidada vaid nõukogude plaanimajanduses oma naljanärvi lihvinud kodanikud, kes harjunud lugema „ridade vahelt“.

KATKEND:

Otsustav on aeg. Aeg selle vahel. Aeg, millal me praegu, sel hetkel... selles vahepeelses

Olevik. Ootamine. Lahtiolekuajad.

Kantoni maksuametis ütleb üks naine tere. Tulp. Kantoni võimuhoone. Tere. Meie bürood on suletud. Telefonikeskus teenindab esmaspäevast reedeni, helistage meile, palun, lahtiolekuajadel. Siis on kohal inimesed, kes telefonikeskuses teenindavad. Naised. On oluline, et aeg... See on saladus. Selleks on vaja kannatust. Oodatakse, kuigi midagi pole oodata, ei panda toru ära, kuigi midagi pole... Ja veidi aja pärast tuleb teine naine, kes ütleb nägemiseni.

(...)

See on üheaegne tõusmine ja vajumine. Ühtsus ilma keskpunkti ja äärteta. Inimene. Kõik inimesed. See ühendab kõiki inimesi. Inimesed saavad üheks. Jääb alles ainult see üks.

Peab saavutatama täiesti üheaegne liikumine või mitte-liikumine. Võiks arvata, et kui keegi plaani ei jälgi, pole üheaegsus niivõrd oluline. See on eksitus. Igal juhul on hädavajalik üheaegsus mitte niivõrd ajaline üheaegsus. Vaid absoluutne. See tähendab, et asi pole mitte niisuguse üheaegsuse saavutamises, mida võiks mõne aatomikella või ka mitmete aatomikelladega mõõta. Tegemist on ühtsusega. See on komplitseeritud, aga sellest ei pea ju keegi aru saama. Küll seda tuntakse, kui asi kord nii kaugel on. Sel hetkel. Liikumine... kiire, üheaegne liikumine võiks, nagu juba eelnevalt öeldud, samaaegselt ka mitteliikumine olla. Seda ei saa ju jälgida. Ja kui see on aset leidnud ja ... see on täide viidud, siis ei saa mitte keegi öelda, kas see ikka tegelikult aset leidnud ja täide viidud on.

(...)

See on juba plaani olemuses, et ta saab vaid siis lõpliku vormi, kui ta lõpuni planeeritud on ja lõpuni viidud... Kuna planeerimine on osa plaanist, siis on järelikult ka plaan ise planeerija, samuti nagu mina. Kas planeerija saab aga üldse plaani osa olla? Või kas saan mina, kui ma olen osa plaanist, olla samaaegselt ka planeerija? Miks ma üldse niisuguseid küsimusi esitan, lähtub sellest, et vastusega planeerimisest muudan ma plaani plaaniks. Kui ma temast ei räägiks, poleks plaani enam olemas.

(...)

Kas plaan õnnestub, aset leiab... kes teab. Ka mina ei tea. Ma ei saa selles eales kindel olla. On olemas hämaraid külgi. Vahel tahaksin ma plaanist loobuda. Sest plaan... Aga ma olen ise plaaniks muutunud. Ma olen plaan. Osa plaanist... Ma olen tööriist. Ma olen käsi. Käsi. Kui plaani läbi ei viida, pole ka mind, ei oleks mind, ei oleks ma osa plaanist. Kui ma poleks osa plaanist, võiksin ma mitte olemas olla. Risk. See oli vahel uskumatult raske. On praegugi. Karm värk. Ja polnud mingit... ei ole mitte mingit toetust. Mitte mingit toetust. Aga praegu on helge hetk. Seda võib tunda, aga mitte teada. Ei ole mingit... mitte mingit põgenemist. . Öösel on veidi lihtsam. Öösel. Ja kohtades, kus on palju inimesi. Jaamas. Ollakse teel, aga ei olda veel kohal. Saabumine oleks liig. Kui ollakse teel, siis on kergem. Kui ei olda mitte

kusagil ja liigutakse ühest kohast teise. Ei olda ühes kohas. Ühes kohas ei olda mitte. See on definitsiooni küsimus. Eksistents. Eksistentsiküsimus. Mitte olla. Mitte saada. Mitte olla. Või olla... Olla. See on plaan.

(Annoteeris Reet Kudu.)

PECA ŞTEFAN „Köietantsijad” (*Drahtseilakrobaten, 2010*)

3N+3M

Peca Ştefan (s 1982, Targovistes) võitis esimese dramAcum auhinna 2002. aastal. Ta on õppinud New Yorgi Ülikoolis ja osalenud Royal Court Theatre rahvusvahelises näitekirjanike residentuuriprogrammis 2005. aastal. 2007. aastal lavastati Bukarestis tervelt viis tema näidendit: „The Sunshine Play“, „New York (Fuckin’ City)“, „Bucharest Calling“, „I H♥TE HELEN“ ja „Colors“. „Köietantsijate“ esimene lugemine toimus 12. mail 2010 Berliner Festspiele Theatertreffeni Stückemarktil.

TEGELASED:

Kogu tegelaskond moodustub kuuest näitlejast, kolmest mehest ja kolmest naisest, kes täidavad kõik erinevaid rolle.

TEGEVUSKOHAD:

Produtsendi kabinet, väljak kõrghoonega, maja väikeses külas, hotellituba, auto, tuba, ööklubi esine ala.

KOKKUVÕTE:

Mitmete üksteisest sõltumatute stseenidega lugu keerleb nn „väikese inimese” ja tema argimurede ümber. Põhiprobleemiks on raha või õigemini selle puudumine. Keskendutakse sellele, kuidas vaesus inimest muudab, sunnib ennast alandama, ajab meeleheitele, isegi hulluks. Tegevus toimub tänapäevases Rumeenias, sealse üleminekuühiskonna inimeste probleemid ja

hoiakud on vägagi sarnased Eesti inimeste omadele ja nii mitmeski kohas ära tuntavad.

Näidend on jaotatud episoodideks.

I „Eelmäng: Rumeenia müüb ennast maha“

Noor Rumeenia näitekirjanik kohtub ameeriklannast produtsendiga, kes soovib, et ta kirjutaks lühinäidendi tänapäevases Rumeenias valitsevast olukorrast. Humoorikas stseenis põrkuvad omavahel käibeklišeed ja reaalsus, tegelik olukord ja arusaam „tegelikust olukorrast“.

II „Esimene osa: Imelikud inimesed ja klounid. Enesetapp Piata Romanal“

Kõrghoone katusele roninud kunstnik ähvardab ennast surnuks kukutada, kui ta ei saa rääkida kultuuriministriga, et arutada eelarvekärpeid. Irooniliselt mõjuvad pealtvaatajate kujud: tülpinud naispolitseinik; mobiiliga enesetapjat pildistav naine; enesetapjat tagantkihutav noormees, kes tahab surnukshüppamist pealt näha; reporter, kes kogu asjast uudist teeb ja juhuslik meessoost pealtvaataja, kes läbi oma mobiili toimuvat riigitelevisioonile edastab. Groteskne stseen kulmineerub lõrriminekuuga – enesetapp jääb sooritamata ja kogu aktsioon kukub läbi, sest ühe kunstniku surm ei lähe õigupoolest mitte kellelegi korda.

Stseenis „Ramshakle“ kohtame omavahel tülitsevat meest ja naist, kes ei saa üksteisega ega üksteiseta. Ootamatult saabub neile külla töötu mustkunstnik, kes täidab 50 euro eest naise suurima soovi: laseb ta mehe maha. Naine lahkub, mees „Islandi“-kirjaga kohvrissi topitud. Stseenis „Muumia külas“ nt leiab aset vaeses talumajakeses, kus südameinfarkti läbielanud mees kaotab selge mõistuse, muretsedes selle üle, et temast ei jää midagi maha. Tal tekib ettekujutus, et kõiges on süüdi tema isa, kes on juba nelikümmend aastat surnud, aga teadmata põhjusel kõdunemisest puutumata jäänud. Üleüldises emotsioonide tormis ilmubki vanaisa muumia ootamatult uksele, stseen mattub absurdi.

III „Teine osa: Põlevad nahkhiired. HBO-administraator“

Kohe esimeses stseenis näeme hotellitoas seksinud paarikest – keskealist meest ja noort tütarlast, keda mees prostituudiks peab. See osutub arusaamatuseks, misjärel meest tabab suguhaiguste paanika. Järgmises

stseenis („Tuhk“) sõidavad kaks õde Doonau kaldal, et heita õigel hetkel merre oma isa tuhk. Selle ülesande juures hakkavad vanad haavad jälle veritsema. „Motorhead“ jutustab noormehest, kes on autoõnnetuses kaotanud oma jalad, ja naisest, kelle poeg sellesama noormehe tõttu elu kaotas.

IV „Järelmäng: Neli aastat ja üks päev“

Näidendi lõpetab stseen, kus kaks kunagist armastajat meenutavad oma kohtumise lugu.

HINNANG:

Mänguline sketšishow, kus hüpatakse ühelt huvitavalt motiivilt teisele. Kokkupanduna jätavad stseenid tõesti tsirkusliku mulje, elegantsete üleminekute jada moodustab raskesti hoomatava ja samas lustliku terviku, kus seletamatusel on vaataja jaoks kindel eesmärk – justkui mustkunstniku etteastel. Omamoodi raamistuse moodustab sellele kollaažile esimene ja viimane lugu („Vorspiel“ ja „Nachspiel“), millest võiks järeldada, justkui olekski kogu keskmise osa puhul tegu sellesama esimeses stseenis kohatud Rumeenia näitekirjaniku Emili näidendiga.

KATKEND:

Eelmäng. Rumeenia müüb ennast maha.

LILY, teatriprodutsent, kolmekümnendate lõpus/neljakümnendate alguses, võib-olla veidi noorem, määramata rahvusest, arvatavasti ameeriklane

EMIL, näitekirjanik, kahekümnendate keskel/lõpupoole, rumeenlane

LILY: Niisiis, räägime asjast: me tahame, et sa kirjutaksid meile lühinäidendi, ühe näidendikollaaži jaoks, mille me sel sügisel lavale toome: „Vihased hääled metsikust Idast“, selline pealkiri.

EMIL: Kõlab põnevalt. Ma olen alati tahtnud teiega koostööd teha. Ja vihane olen ma põhimõtteliselt ka.

LILY: See peaks kestma umbes kümme minutit, mitte rohkem. On raske sulle kirjeldadagi, kui põnev see projekt meie jaoks on! Näitekirjanikke osaleb kõige võimatumatest maadest: Albaaniast, Serbiast, Horvaatiast, Ukrainast, Valgevenest, Kasahstanist, Lõuna-Koreast, üks on isegi Sri Lankalt! Me tahame näidata elu tõelist palet, seda, mis tänapäevamaailmas päriselt

toimub. Multikultuurne, kosmopoliitne tulevärk meie vaatajale! Ja, omavahel öeldes: meie sponsoritele meeldib see kontseptsioon üliväga.

EMIL: See kõlab suure ettevõtmisena! Mitu mängukorda plaanis on?

LILY: Üks kord.

EMIL: Üks kord?

LILY: Ah, tõsi küll, teie maal tehakse ju repertuaariteatrit.... Emil, sa pead esmalt aru saama, kuidas meie teatrisüsteem töötab: lavastuse raames toimub hiiglaslik annetuskampaania nende Ida-Euroopa kaaskodanike heaks, kes siin USAs elavad. Ja kui see sponsoritele meeldib, võime me seda järgmisel aastal koguni kolm korda teatrilaval mängida! Viiekümne kohaga saalis!

EMIL: Kõlab huvitavalt. (*Püüab nalja teha.*) Kas selle eest makstakse ka, selliste tingimuste juures? (*Kostab löök.*) See oli ainult küsimus, ma võin seda muidugi tasuta ka teha, pole probleemi.

LILY (*ignoreerib küsimust, räägib tööjuttu edasi*): Emil, sa oled rumeenlane, ja Rumeenia kuulub värskete Euroopa Liidu liikmesmaade hulka.

EMIL (*püüab veelkord nalja teha*): Oh, mind polnud tookord seal, see tähendab, meie liikmeksastumise juures.

LILY: Kus sa siis olid?

EMIL: Viinis, tähistasin aastavahetust.

LILY: See on hea taustalugu. Euroopaliku integratsiooni mõjudest.

EMIL: Tähendab, tegelikult oli see küll kõigest puhkus. (*Kostab löök. Ta töötleb informatsiooni, on kergelt pettunud. Süs naeratab ta jälle.*) Nüüd ma mõistan: te tahate, et ma kirjutaksin sellest, mismoodi elu Rumeenias on, pärast... pärast Euroopa Liidu liikmeks saamist! Sellest on küll juba paar aastat möödas, aga ma proovin hakkama saada!

LILY: Mitte ainult sellest. Aga ka täiesti tavaliste inimeste igapäevasest ellujäämisvõitlusest. Poliitilistest muutustest – ma olen kuulnud, et teie saamatud poliitikud on teie riigi majanduslikku olukorda ruineerimas.

EMIL: See on tõsi.

LILY: Seda juhtub praegu igal pool – – Näidend võiks ka Rumeenia ühiskonnast rääkida, sellest, kuidas noored enda olukorda ise näevad. Mida nad tunnevad, sügaval sisimas! Selle loo pead sa meile jutustama, Emil, seda

me tahame teada! See valu, mida te ikka veel endaga kaasas kannate, kõik see allasurumine! Ma näen seda sinus, kui me siin räägime!

EMIL: Oh, tõesti? Mul on – – kahju.

LILY: Sa ei pea vabandama. Sa ei pea ennast muutma selleks, et mulle meeldida – sa ei pea ennast kellegi jaoks muutma. Lase kõik lihtsalt endast välja, lase kogu viha endast välja! (*Avastab, et see viha võiks mööbli rikkumiseni viia.*) Kirjutades! (*Paus.*) Sa oled nüüd vaba... Piiride avanemine! Sul ei ole enam viisat vaja, et Euroopas ringi reisida. Sul pole enam isegi reisimiseks passi vaja!

EMIL: See on tõsi. Välja arvatud Inglismaal ja Šveitsis.

LILY: Ole lahke! Seda nimetan ma vabaduseks! Kuidas sa ennast nüüd tunnend?

EMIL: Hästi.

LILY: Just! Seda ma silmas pidasingi! 2004 aastal*/ oli sul lõpuks ometi võimalik aastavahetust Viinis tähistada!

EMIL: */ Tegelikult küll 2006 lõpus.

LILY: Nii või teisiti! Kas see polnud suurepärane tunne? Kas see polnud... vabastav? Kas pole tore praegu siin olla ja sellist vestlust pidada? See vabadus, teistes maades viibida, ja vastandina sellele kõik need hirmsad mälestused allasurumisest, mida sa endaga kaasas kannad. Otsene vastuolu! (*Kostab löök.*) Oh, ma tean: sa võiksid kirjutada näidendi emigratsioonist. Sellest, kuidas noored rumeenlased nüüd majanduskriisi tõttu Hispaanias maasikaid korjavad. Või veel parem: mõrvadest Itaalias! See oleks ju põnev materjal.

EMIL: Te mõtlete, näidend mõrvadest Itaalias?

LILY: Mitte ainult sellest. Vaid tervest sellest „itaallased vihkavad rumeenlasi surmani, sest nood tapavad ja vägistavad nende naised“ – teemast. Mis selle tüübi nimi oligi – selle mustlase – Romo – midagi seesugust. Sellest oli New York Timesis juttu, aga mul ei tule see praegu enam meelde. Sa tead küll, mida ma mõtlen. Rassistlikud klišeed rumeenia mustlaste kohta. Sellest võiks ühel päeval tõeline draama välja kasvada. Perfektne! Metsik ida! See juba meeldiks kunstilisele juhile!

EMIL: Küllap vist, aga... Ma tahtsin tegelikult armastuslugu kirjutada. Muidugi pole raske poliitikast ja ühiskonnast kirjutada, aga armastusega ei saa kunagi eksida, kas pole?

LILY: Okei. Tema jääb Rumeeniasse. Temake läheb Itaaliasse, et Sitsiilias apelsine korjata. Aga juba varsti on ta sunnitud oma keha kohalikule maffiale müüma. Üks itaallane vägistab ta ära ja tema rumeenlasest armastatu peab Itaaliasse sõitma, et teda päästa. Tragöödia hargneb meie silme all lahti. Ühesõnaga tänapäevane „*West Side Story*“ Võiks ju isegi öelda: „*East Side Story*“?

EMIL: Aga... kas see võiks ka toimuda minu kodulinnas?

LILY: Veel kaugemal idas, veel parem. Pole probleemi. Ma näen juba, kuhu sa tüürid. Üks poiss ja üks tüdruk – kes üksteist armastavad ja kes koos sinu kodulinnas elavad – tahavad Itaaliasse tööle minna. Koos! Aga sündmused kuhjuvad: nad peavad suuri ohvreid tooma, et saada ära minna. Võitlused mustlaste maffiaga, nende enda vanematega, prostitutsioon, mõrv ja tapmine. Okei. Okei. See juba oleks midagi. Romeo ja Julia muutuva Rumeenia taustal. See müüks. Realistlik sotsiaaldraama.

EMIL: Ma mõtlesin pigem teha... üht näidendit unistustest. Kaks armastajat, kes suudavad suhelda ainult läbi muusika. Ja siis leiavad nad maagilise *Jukeboxi*, ja see *Jukebox* mängib nende unistusi...

LILY: Nad igatsevad endale *Jukeboxi*, sest ühiskond on nende vastu nõnda karm ja nad ei saa ühelgi teisel viisil omavahel suhelda. Nad tunnevad ennast täiesti sissepiiratuna... Aga, kas poleks parem, kui nad oleksid geid?

EMIL: Geid?

LILY: Ma tean, et rumeenlased vihkavad geisid. Geisid mõnitatakse. Surutakse alla. See on hea teema! Geid Rumeenias! Ja pealkiri: „Ei mingeid geisid Rumeenias“, idapoolne versioon näidendist „*Shopping and Fucking*“! Nad ju pannakse teie maal vangi, kas pole tõsi?

EMIL: Geid? Tegelikult mitte. Tähendab, mitte enam praegu...

LILY: Mõttele nüüd kaasa, aita mind natukene! Rumeenia võiks väga hästi müüa, usu mind. Rumeenia võiks olla huvitav. Võib-olla mitte nii huvitav kui Serbia või Iraak – võib ju olla – aga sellegipoolest... Kuidas teil sõnavabadusega lood on?

EMIL: Mis sellega on?

LILY: Kas teil on sõnavabadus?

EMIL: Minu arust küll. Seaduses sätestatud. Muidugi on see süsteem üsna silmakirjalik, üheski suures teatris ei saaks kunagi laval „sitt“ öelda */ , ilma et seda tsenseeritaks.

LILY (*haarab sõnasabast*): */ Jäänuk teie kommunistlikust minevikust! Lugu kommunismist. See võiks sobida: noored kunstnikud, kes on alla surutud infotsensuuri poolt.

EMIL: Saan aru... ja kuidas see *Jukeboxi*- lugu sinna sisse sobida võiks?

LILY: Absurdielementidega tükk Bukaresti subkultuuridest! Ma olen kuulnud, et sa oled peaaegu et pörandaalne legend? *Underground*, *punk*, *Jukebox*. Vasakpoolne autonoomia!

EMIL: Sellest olen ma juba varem kirjutanud. Nüüd tahaksin ma midagi teistsugust teha... midagi helgemat. Võib-olla isegi natuke sürrealistlikku.

LILY: Põrgusse sürrealism. Okei, võib-olla me oleme valel teel. Rumeenia... Rumeenia... Hmm. Iluvõimlemine? Rahvuskoondist ähvardab oht jääda ilma oma treeningsaalist. Kes mõtleb veel Nadia Comanecist? Lõbus 10-minutiline tükk muusikalise taustaga.

EMIL: Mul pole spordist vähimatki aimu.

LILY: Ceaucescu vampiirina, kes külastab üht rumeenia perekonda! Kah lõbus 10-minutiline tükk muusikaga.

EMIL: See on juba olemas.

LILY: Uusversioon Caryl Churchili „*Mad Forestist*“, 20 aastat pärast kommunismi hukku.

EMIL: Aga see näidend on täielik jams.

LILY: Võib-olla ühe rumeenia perekonna draama?

EMIL: Rumeenia perekond? Mida te täpselt „rumeenia perekonna“ all silmas peate?

LILY: Nojah, perekond, kes elab Rumeenias. Sa ju oled Rumeeniast päris, kas pole? (*Paus.*)

ul on tunne, et nii see ei lähe. Mul on vaja midagi, milles meie publik selle Rumeenia ära tunneks, mida nad nendest uutest rumeenia filmidest tunnevad. Nad tahavad teada, missugune Rumeenia TÕELISELT on. Vaesus, korruptsioon, prostitutsioon, hüljatud lapsed, lõhkiläinud pered, ultra-ortodoksne kirik! Sa ei ole gei, sa pole mustanahaline, sa pole juut, sa pole

moslem, sa pole sõjaveteran. Kuidas kuradi moodi pean ma sinuga töötama!??

(Annoteeris Birk Rohelend.)

NIS-MOMME STOCKMANN „Mees, kes neelas alla maailma“

(„Mann, der die Welt aß“, 2009)

1N + 4M

AUHINNAD: Heidelbergi Stückemarkti peaauhinna ja publikupreemia võitja 2009; Stückemarkti (Berliini Theatertreffen) koostööpreemia laureaat 2009

Nis-Momme Stockmann (s 1981) õppis Berliini Kunstiülikoolis näidendite kirjutamist. Tema näidend „Mees, kes neelas alla maailma“ on võitnud talle hulganisti preemiaid, lisaks on seda lavastatud üle kümne korra. Näidend „Laeva ei tule“ viis Stockmanni Mühlheimi teatripäevadele. 2010 valiti Stockmann ajakirja „Theater Heute“ suures hääletuses aasta parimaks uueks tulijaks. Aastast 2010 on ta Schauspiel Frankfurti majaaoutor. Stockmann tegeleb ka foto-, filmi- ja maalikunstiga.

TEGELASED: Poeg/tema isa/ Lisa, Poja eksnaine/ Philip, Poja noorem vend/ Ulf, Poja parim sõber

KOKKUVÕTE:

Näidend koosneb seitsmest pikemast stseenist. Keskne tegelane Poeg suhtleb ükshaaval erinevate tegelastega (vaid kahe inimese stseenid). Suur osa dialoogist leiab aset läbi telefonitoru. Kogu näitemäng on realistlik, puuduvad ajahüpped, erinevate reaalsuste segamised või rollivahetused, puudub vormimäng – ja just sel veidral põhjusel on tegemist üsna ebatavalise eduka saksa näidendiga.

35-aastane mees (Poeg) avastab end ühtäkki täbaras olukorras: üha enam dementsuse all kannatav isa vajab hoolt; pojad, kelle jaoks ta ei jõua leida

aega ka kord paari nädala jooksul, on muutunud rahutuks; eksnaine soovib oma eluga edasi minna ning on pannud pilgu peale Ulfile, mehe parimale sõbrale; ta on just jäänud ilma oma tööst ning vend, kes on kohati veel pealiskaudsem kui mees ise, ei osuta hädalisele mingisugust abi. Ta tajub, kuidas terve maailm ta sõrmede vahelt minema libiseb, kuid otsustusekindla tegutsemise asemel tahaks mees peita pea liiva alla ja lihtsalt kõik ära unustada. Mida keerulisemaks muutub situatsioon, seda lapsikumad on peategelase otsused, kuni viimaks on saanud temast vihaselt ringi tuhisev poisike, kelle suurim kirg on leida süüdlasi. Vastutus koputab aga peagi isa näol ta uksele – pinge paneb Poja aga käituma nii, nagu ta iial ei oleks osanud oodata.

Näidendit kannab realistlik ja sujuv (tehniliste takistusteta) dialoog. Stockmanni dramaturgiline käekiri sarnaneb Martin Alguse stiilile. Teksti võlu seisnebki selle argisuses. Pikemad telefonivestlused mõjuvad usutavalt ja tegelaste mitte just üle mõistuse emotsionaalne iseloom tekitab äratundmist ka eestlaste seas. Siiski on tekstis algusest peale tunda teatav pinge – ootus, et võib juhtuda midagi ebatavalist, midagi ohtlikku. Võib-olla mängib selles suurt rolli pealkiri, mis ei taha selle argielutextiga justkui kuidagi kokku minna. Näidendis tekivad lahtised kohad, mille interpreteerimisega vaevab end arvatavasti suurem osa publikust. Mida ta ikkagi tegi oma isaga? Kas ta tõesti on nii süüdimatu või on selle kõige taga mingi suurem plaan? Kindlasti on tegemist universaalne näidendiga, mida saab esitada enam-vähem igas riigis või teatris. See on psühholoogiline teater, mis pole muutunud liiga raskepäraseks.

KATKEND:

Lõik 7. stseenist

(Telefon heliseb.)

POEG: Sa ei kujuta ette, mis siin praegu toimub.

LISA: See olen mina, Lisa.

POEG: Ahsoo, tere...

LISA: Aga mis siis toimub?

POEG: Ah, mu isa, ta... ah, see on kõik...mis mureks?

LISA: Ma tahtsin lihtsalt kuulda, kuidas sul läheb ka.

POEG: Ah?

LISA: Ja ehk sa tahad teada, kuidas läheb su lastel.

POEG: Tähendab, mul on siin praegu päris rasked ajad –

LISA: Nojah, neil ka.

POEG: See kõik on hetkel tohutult koormav.

LISA: Koormav? Sinu lapsed on sulle koormaks?

POEG: Ei. Ma ei mõelnud seda nii. Tähendab...

LISA: Mis?

POEG: Ah, kogu jama isaga. Ma pean ikka kohutavalt palju temaga tegelema.

(Paus.)

LISA: Kuidas tal ka läheb?

POEG: Sa ei kujuta ettegi, mida ta siin kõike korraldab. Ta on täielik katastroof. Oota korra.

POEG *(isale, telefonitoru käega kattes)*: Mis on?

ISA: Kellega sa räägid?

POEG: Isa. Pane midagi selga.

ISA: Kes seal on?

POEG: Lisa.

ISA: Lisa! Pane siis valjuhääldi peale.

POEG: Mine ära.

ISA *(pomiseb)*: Nojah, aga mul on vaja tegelikult sinuga rääkida...

POEG *(telefonitorusse)*: Mis siin naerda on? Tead sa... see kõik on üks... pagan küll, miks sa naerad?

LISA: Sa oled tõesti üks suur laps.

POEG: Ei – tema on suur laps. See on nii väsitav. Ma pean peaaegu terve päev tema eest hoolitsema. Et ta mingit jama ei korraldaks. Nagu mingi põngerjas. Mul on laps siin kodus. Sa ei kujuta ettegi, mida see tähendab.

(Paus.)

Lisa?

LISA: Ütle, kas sa paned üldse enam midagi tähele?

POEG: Mida sa sellega mõtled?

(Lisa lõpetab kõne.)

(Annoteeris Mihkel Seeder.)